

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Petra Sikorová

Směnečný rukojmí

Diplomová práce

Olomouc 2014

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Směnečný rukojmí vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 23. 6. 2014

Petra Sikorová

Na tomto místě bych ráda poděkovala JUDr. Zdence Papouškové, Ph.D. za odborné vedení při psaní mé diplomové práce, za cenné rady a za čas, který mi věnovala.

1. Obsah

1. Obsah	4
2. Úvod	6
3. Směnka	8
3.1 Charakteristika směnky	8
3.2 Vývoj směnky a její právní úpravy	8
3.2.1 Vývoj právní regulace směnky	9
3.3 Druhy směnek	11
3.4 Účastníci směnečných vztahů	13
3.5 Směnečná prohlášení	14
3.5.1 Základní směnka. Podstatné náležitosti směnky	14
3.5.2 Označení listiny	16
3.5.3 Platební slib/platební příkaz	17
3.5.4 Označení směnečníka	18
3.5.5 Splatnost směnky	19
3.5.6 Platební místo	20
3.5.7 Označení remitenta	21
3.5.8 Datum a místo vystavení směnky	22
3.5.9 Podpis výstavce	23
3.5.10 Další směnečná prohlášení	23
4. Směnečné rukojemství	24
4.1 Charakteristika směnečného rukojemství	24
4.2 Osoby směnečného rukojemství	26
4.3 Rukojemské prohlášení	28

4.4	Smlouva jako důvod směnečného rukojemství	31
4.5	Obsah a povaha rukojemského závazku	31
4.6	Placení směnky rukojemím	35
4.7	Výkon práv ze směnky proti směnečnému rukojemímu a regresní nárok směnečného rukojemího	37
4.8	Námitková obrana směnečného rukojemího	39
5.	Závěr	45
6.	Seznam použitých zdrojů	47
7.	Shrnutí	50
8.	Summary	51
9.	Klíčová slova	52
10.	Key words	52

2. Úvod

Jako téma pro svou diplomovou práci jsem si vybrala institut směnečného práva. Se směnečným právem jsem se poprvé blíže setkala při absolvování odborné praxe na pobočce krajského soudu v Olomouci. Zaujalo mě jak svou právní úpravou, která je obsažena v předpise č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový, tak rozhodovací praxí soudů. Zpočátku mi připadala právní úprava strohá, postupem času jsem se s ní však lépe seznámila a nahlédla hlouběji do vztahů, které upravuje. Tento právní předpis považuji za jeden z nejzajímavějších zákonů v našem právním řádu. Ačkoliv se nejedná o obsáhlý právní předpis, skrývá v sobě propracovaný a ustálený systém pravidel, z nichž některá mohou oku laika zůstat skryta. Jejich podcenění může vyústit do nepříjemné situace, jež často mívá soudní dohru. Českou směnečně-právní úpravu ovládá přísný formalismus, kdy je velký důraz kladen právě na formu právního jednání a může se zdát, že zásada materiální pravdy je v důsledku toho zatlačena do pozadí. Proto je nezbytné, aby byly osoby vstupující do směnečně-právních vztahů důkladně seznámeny s právní úpravou, a aby obecné soudy při posuzování jednotlivých případů hledaly taková východiska, která zabrání zneužívání směnečných institutů.

Zákon směnečný a šekový mě rovněž zaujal svou nadčasovostí a právní stabilitou. Od padesátých let minulého století prošel pouze třemi ne příliš rozsáhlými novelizacemi, což považuji v našem právním řádu spíše za výjimku. Domnívám se, že důvodem je vysoká kvalita zmíněného zákona, která umožňuje, aby byla jeho pravidla aplikovatelná v nezměněné podobě po desítky let. S tímto faktem souvisí i poměrně ustálená judikatura, která je nedílnou součástí směnečně-právní materie, a kterou je třeba k pochopení směnečně-právní problematiky pečlivě nastudovat.

Z možných směnečných institutů jsem si pro svoji diplomovou práci vybrala směnečné rukojemství. Byť se jedná typicky o institut zajišťovací, vykazuje oproti obecným způsobům zajištění, zejména oproti ručení dle občanského zákoníku, odlišnosti jak formální, tak materiální povahy a tím se stává institutem v našem právním řádu zcela specifickým. Domnívám se, že navzdory tomu, že se jedná o institut poměrně frekventovaný, mu není v odborné literatuře věnováno tolik pozornosti, kolik by si tato materie zasloužila.

V první části práce se budu zabývat směnečným právem obecně. Vysvětlím pojem směnky a nastíním její historický vývoj a vývoj směnečně-právní úpravy. Dále popíšu druhy směnek a podstatné náležitosti, které činí listinu smenkou. Rovněž do své práce zahrnu i kapitolu o osobách, které se účastní směnečně-právního vztahu. Rozhodla jsem se uchopit toto téma hodně široce, protože chci objasnit základy směnečného práva před tím, než přistoupím k detailní charakteristice jednoho vybraného institutu. Z toho důvodu se dotknu i mnoha otázek, které by si zasloužily podrobnější výklad, než jaký jim bude v mé práci věnován. Jsem si vědoma toho, že jen o podstatných náležitostech směnky by bylo možné napsat samostatnou diplomovou práci. Některé, v praxi velmi často užívané instituty, např. blankosměnku, zmíním pouze okrajově. Mým cílem totiž není popsat podrobně celou problematiku směnečného práva, ale postavit základy, na nichž potom mohu založit detailní rozbor směnečného rukojemství.

V další části práce přistoupím k charakteristice směnečného rukojemství a vymezím účastníky rukojemského vztahu. V samostatné kapitole se budu zabývat formálními požadavky kladenými na rukojemské prohlášení, kterým rukojemský závazek vzniká, a dále směnečné smlouvě která je zpravidla důvodem, proč je rukojemské prohlášení na směnku připojeno. Vymezím povahu a obsah rukojemského závazku jak samostatně, tak ve srovnání s obecným ručením podle občanského zákoníku, a s tím související otázky placení směnečným rukojmím na směnku a jeho případné námitkové obrany proti povinnosti na směnku platit. Objasním také, jakým způsobem je nárok majitele směnky vůči směnečnému rukojmímu vykonáván.

Jak jsem již naznačila výše, cílem této diplomové práce je shrnout základy směnečného práva, platnou směnečně-právní úpravu i její historický vývoj, a zejména analyzovat institut směnečného rukojemství a postavení směnečného rukojmího ve směnečně-právním vztahu, to vše za pomoci výkladu odborné literatury a judikatury českých soudů. Dále je mým cílem i zhodnotit právní úpravu směnečného rukojemství z hlediska aplikační praxe a zaměřit se na problémy, které se v praxi v souvislosti se směnečným rukojemstvím vyskytují, případně i poskytnout můj náhled na to, jaké řešení těchto problémů považuji za ideální.

Závěr práce bude věnován shrnutí hlavních myšlenek, ke kterým jsem při vypracování této diplomové práce došla.

3. Směnka

3.1 Charakteristika směnky

Směnečné právo je upraveno v čl. I zákona směnečného a šekového č. 191/1950 Sb., ve znění pozdějších předpisů.¹ Zákon nicméně nepodává definici směnky², ve svých úvodních ustanoveních rovnou přikračuje k vymezení náležitostí cizí směnky. Definici tedy musíme hledat v odborné literatuře. Směnka je listinný cenný papír se zákonem předepsaným obsahem, do něhož je vtělena peněžítá pohledávka. Její text vymezuje práva a povinnosti účastníků směnečného vztahu. Směnečná pohledávka je neoddělitelně spjata se směnkou, se zánikem směnky zanikne i do ní vtělená pohledávka. Bez směnky rovněž nemůže existovat ani směnečný vztah, ani pohledávka, která je obsahem směnečného vztahu. Směnka tak není pouhým dokladem o existenci pohledávky.³

Směnka je cenný papír abstraktní, což se projevuje jak v textu směnečné listiny, kde není nutné uvést hospodářský důvod směnky, tak později při uplatnění směnečné pohledávky, protože věřitel nemusí ve sporu důvod směnky prokazovat.

Směnku, jakožto cenný papír listinný, nelze emitovat v zaknihované podobě. K jejímu vyhotovení lze použít jakýkoliv hmotný substrát, na který je možné zachytit směnečný text, přičemž se nemusí nutně jednat o papír.⁴ V praxi usnadňuje vystavování směnek použití směnečných formulářů.

3.2 Vývoj směnky a její právní úpravy

Listiny, které svou povahou sloužily k osvědčení dluhu vystavovatele takové listiny vůči oprávněné osobě z této listiny, mají svůj původ v pradávnu. Jejich vývoj se urychlil zejména v souvislosti s křížáckými válkami a živým obchodním ruchem a rozvojem měst, který tyto

¹ Dále jen ZSŠ.

² Pouze zákon č. 591/1992 Sb., o cenných papírech ve svém ustanovení § 1 stanovil, že směnka je cenným papírem. Tento zákon byl však s účinností zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen nový občanský zákoník) k 1. 1. 2014 zrušen, a obecná úprava cenných papírů je nyní obsažena v něm. Avšak ani nový občanský zákoník nepodává legální definici směnky a ani ji ve svých ustanoveních týkajících se cenných papírů nezmiňuje.

³ CHALUPA, Radim. *Základy směnečného práva*. 2. rozšířené vydání. Praha: nakladatelství Linde Praha, a.s., 2008, s. 27.

⁴ KOTÁSEK, J.; PIHERA, V.; POKORNÁ, J.; RABAN, P.; VÍTEK, J. *Kurs obchodního práva: právo cenných papírů*. 5. vydání. Praha: nakladatelství C. H. Beck, 2009, s. 173-174.

války přinesly. Už ve 12. století se začíná ustalovat listina, která má povahu směňky (cambium).⁵

Převládá názor, že starším druhem směňky je směňka vlastní, která již v době svého vzniku měla formu příslibu vystavovatele zaplatit určitou peněžitou sumu. Brzy plnila funkci nejen úvěrových peněz, ale stala se také prostředkem pro transport peněz a prostředkem pro placení do vzdálených míst, které byly obtížně přístupné. Tyto směňky byly vystavovány tzv. kampsory (bancherii campsores)⁶, finančními podnikateli, kteří často měli k této činnosti udělenou licenci od panovníka, městské správy nebo jiné státní moci. Zájemce o zprostředkování platby nebo převod peněz složil u kampsora příslušnou částku a za to obdržel listinu, většinou ve formě notářského zápisu, ve které se kampsor zavazoval zaplatit v platebním místě příslušnou sumu sám nebo prostřednictvím třetích osob. Příslib zaplatit zněl na konkrétní označenou osobu, remitenta. Brzy se objevila i možnost, aby byla směňka zaplacená nejen remitentovi na jeho příkaz, ale i na příkaz třetí osoby, kterou remitent ve směnce určí, což postupně vedlo ke vzniku směňky cizí. Plně zformovaná směňka cizí se objevuje už ve 13. století.

Vývoj směnek byl v podstatě dovršen v 17. století, kdy se ustálil institut indosamentu. Směňky v této době nabyly podoby, ve které jsou ustáleny dodnes.

3.2.1 Vývoj právní regulace směňky

Římské právo nejen směňky, ale vůbec cenné papíry neupravovalo. Vývoj právní úpravy směnek tedy nemohl na římské právo navázat. Právní úprava směnek vznikala v první fázi na místní úrovni, jako normy platné pouze v určitém místě. Už ve 14. století bylo směnečné právo písemně zachycováno do tzv. směnečných řádů. Postupně se právní úprava stávala více systematickou.

Se vznikem národních států vznikala samostatná směnečná práva. Byla charakteristická svou nejednotností, čímž trpěl mezinárodní obchod. Postupně se vývoj zkoncentroval do tří základních systémů. Prvně se jednalo o směnečné právo francouzské, které však kromě Francie zahrnovalo i další země, jako Nizozemí nebo Španělsko. To bylo obsaženo v Code de commerce z roku 1807. Dále se jednalo o směnečné právo anglosaské oblasti, které vychází z Bills of Exchange Act z roku 1882 kodifikujícím dosavadní anglické zvykové právo. Třetí

⁵ KOVAŘÍK, Zdeněk. *Směňka a šek v České republice*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 1.

⁶ Tamtéž.

skupinou bylo směnečné právo rakousko-německé, které zasáhlo nejen střední Evropu, ale i Skandinávii, východní Evropu a carské Rusko. Jeho vliv se dotkl až Japonska. Základem tohoto směnečně-právního systému byl Směnečný řád, jenž byl přijat na konferenci v Lipsku v roce 1847. Lipská konference byla prvním významnějším unifikačním pokusem, další můžeme pozorovat až do konce 19. století, avšak bez výsledků. Výsledky přinesla až Haagská konference z let 1910 až 1912, která sladila právo francouzské a rakousko-německé. Zpracovala Jednotný směnečný řád, ke kterému však účastníci přijali četné výhrady a bylo jim tak umožněno se od textu odchýlit. Na základě Jednotného směnečného řádu byl vypracován výchozí materiál pro konferenci o sjednocení směnečného práva, která jednala v Ženevě od 13. května do 7. června 1930. Jednání se účastnilo 31 států včetně Republiky Československé.⁷

Na ženevské konferenci byly sjednány 3 úmluvy. Nejvýznamnější byla Úmluva o jednotném zákonu směnečném (Convention portant loi uniforme sur les lettres de change et billets à ordre, resp. Convention providing a Uniform Law for Bills of Exchange and Promissory Notes)⁸, jejíž první přílohu tvořil Jednotný zákon směnečný (Loi uniforme, Uniform Law). Jednotný zákon směnečný byl zákonný text, který měl být signatáři převzat do vnitrostátní úpravy. Druhou přílohou Úmluvy byly výhrady k Jednotnému zákonu směnečnému, které signatářům umožnily odchýlit se od textu Jednotného směnečného zákona. Výhrad bylo celkem 23 a nedotýkaly se závažných otázek směnečného práva. Úmluva o jednotném zákonu směnečném vešla v platnost dne 1. ledna 1934.⁹

Dalšími úmluvami, které byly na ženevské konferenci sjednány, byly Úmluva o střetech zákonů, která upravovala směnečné kolizní právo, a Úmluva o směnečných poplatcích.

Přestože států, které ženevské úmluvy ratifikovaly, nebylo mnoho, je ženevské směnečné právo dodnes rozšířeno v celosvětovém měřítku jako unifikace převažující části směnečného práva. Je tomu tak proto, že i státy, které ženevské úmluvy nepodepsaly, se tohoto práva přidržují. Pouze státy anglosaské právní oblasti mají směnečně-právní úpravu ženevským právem nedotčenu.¹⁰ Pokus o sjednocení ženevského a anglosaského směnečného práva

⁷ KOVAŘÍK, Zdeněk. *Směnka a šek v České republice*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 5.

⁸ Dostupná např. z

<<http://www.jus.uio.no/lm/bills.of.exchange.and.promissory.notes.convention.1930/doc.html>>. Český překlad všech tří ženevských úmluv v KOVAŘÍK, Zdeněk. *Směnka a šek v České republice*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 559.

⁹ KOVAŘÍK, Zdeněk. *Směnka a šek v České republice*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 5-6.

¹⁰ KOVAŘÍK, Zdeněk. *Směnka a šek v České republice*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 7.

proběhl pod záštitou Komise OSN pro mezinárodní obchodní právo (UNCITRAL), nebyl však úspěšný.

Na našem území byla směnka poprvé systematicky regulována patentem ze dne 1. října 1763, kterým byl zaveden Směnečný řád pro území celého tehdejšího Rakouska. Tento směnečný řád převzal a zobecnil zvyková pravidla dodržovaná na území Rakouska. Rakousko bylo účastníkem konference v Lipsku v roce 1847 a podílelo se na tvorbě zde přijatého Směnečného řádu, který potom v Rakousku platil po celou dobu trvání habsburské monarchie.

Po vzniku Československé republiky v roce 1918 byl Směnečný řád z roku 1850 v pozdějších zněních převzat do československého právního řádu. Platil však pouze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Slovensko a Podkarpatská Rus převzaly směnečné právo uherské. Dne 13. prosince 1927 byl přijat směnečný zákon č. 1/1928 Sb., který sjednocoval směnečně-právní úpravu na území Československa. Vycházel z rakousko-německého směnečně-právního systému a rovněž zohledňoval výsledky Haagské konference.

Přestože Československo podepsalo všechny tři ženevské úmluvy, k jejich ratifikaci nedošlo dodnes. Ženevské právo nebylo zpočátku ani recipováno do našeho právního řádu, k tomu došlo až v prosinci roku 1940 pod tlakem okupačních úřadů, kdy byl na území Čech a Moravy zaveden Jednotný směnečný řád, který kopíroval ženevský Jednotný směnečný zákon v té podobě, v jaké platil v Německu.

Po roce 1945 byla úprava směnečného práva v Československu komplikovaná. Existovala úprava dvojí – protektorátní a slovenská, a zákon č. 1/1928 Sb. rovněž nebylo možné považovat za zrušený. Nejasnosti odstranil zákon směnečný a šekový č. 191/1950 Sb., který je platný dosud. Tento zákon zachoval naši příslušnost k ženevské směnečně-právní skupině.¹¹

3.3 Druhy směnek

ZŠ upravuje dva druhy směnek, a to směnku vlastní a směnku cizí. Jejich právní režim je podobný, liší se od sebe počtem účastníků směnečného vztahu a podstatou projevu vůle výstavce.

¹¹ KOVAŘÍK, Zdeněk. *Směnka a šek v České republice*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 10.

Směnka vlastní je upravena v čl. I, části druhé ZSŠ. Jejím základem je bezpodmínečný slib výstavce směnky, že zaplatí remitentovi (věřiteli) určitou peněžitou sumu. Vlastní směnka má ve své základní podobě tedy dva subjekty, a to výstavce směnky a remitenta, přičemž výstavce vlastní směnky je přímým dlužníkem ze směnky a svým podpisem se zavazuje směnku v okamžiku splatnosti zaplatit.

Emisí cizí směnky vzniká směnečný vztah, na kterém se zúčastní tři osoby – výstavce směnky, směnečný dlužník (směnečník, trasát) a remitent (věřitel). Cizí směnka obsahuje platební příkaz výstavce, který přikazuje směnečnému dlužníkovi, aby uhradil remitentovi směnečnou sumu. Směnečnému dlužníkovi nevzniká závazek vystavením směnky, do směnečného vztahu vstupuje až přijetím směnky – akceptací – kdy se zavazuje splnit výstavcem udělený platební příkaz a zaplatit remitentovi uvedenou směnečnou sumu. Výstavce směnky přitom podle čl. I § 9 ZSŠ ručí za přijetí a zaplacení směnky s tím, že odpovědnost za zaplacení nemůže žádným prohlášením vyloučit. Postavení remitenta z cizí směnky je z toho důvodu výhodnější než ze směnky vlastní, neboť k zaplacení směnečné sumy je povinen jak směnečný dlužník jako dlužník přímý, tak i výstavce směnky jako dlužník nepřímý.

Důvodem pro emisi směnky a založení směnečného vztahu je zpravidla příčinný závazkový vztah. Směnka tak v praxi slouží jako nástroj k zajištění pohledávky existující v rámci příčinného vztahu, případně pohledávky, která má vzniknout v budoucnu. Z tohoto důvodu směnka může plnit svůj účel pouze v případě, kdy směnečný dlužník má v příčinném závazkovém vztahu též postavení dlužníka a směnečný věřitel je i v příčinném závazkovém vztahu věřitelem pohledávky. Počet účastníků základního směnečného vztahu je v ideálním případě totožný s počtem účastníků příčinného závazkového vztahu. ZSŠ nicméně v ustanovení čl. I § 3 odst. 2 a 3 umožňuje vydání tzv. redukované směnky, což je směnka, ve které je skutečný počet účastníků základního směnečného vztahu nižší než počet deklarovaných účastníků. Tohoto stavu lze dosáhnout tím, že ve směnečném vztahu z redukované směnky vystupuje jedna osoba v pozici dvou účastníků směnečného vztahu.¹²

Přípustnými typy redukované směnky jsou dle ustálené judikatury cizí směnka na vlastní řad, ve které výstavce sám sebe označí za remitenta a vystupuje tedy ve směnečném vztahu

¹² CHALUPA, Radim. *Základy směnečného práva*. 2. rozšířené vydání. Praha: nakladatelství Linde Praha, a.s., 2008, s. 29.

současně jako dlužník i věřitel¹³, a zastřená vlastní směnka, ve které výstavce platební příkaz adresuje sám sobě a označuje se tak za směnečníka.

3.4 Účastníci směnečných vztahů

Směnečných vztahů se může účastnit celá řada subjektů v různém postavení. Na straně povinné je třeba rozlišovat mezi dlužníky přímými a nepřímými (postihovými, regresními). Vůči dlužníkovi přímému je možné uplatnit právo přímo, bez dalšího, naproti tomu vůči dlužníkovi nepřímému je výkon práv podmíněn zjištěním, zda směnka byla přijata nebo zaplacená dlužníkem přímým. Nepřímý dlužník má postavení „náhradního“ dlužníka, zálohy.¹⁴

Výstavce směnky vlastní je přímým směnečným dlužníkem, který je povinen zaplatit směnečnou sumu při splatnosti směnky. Není třeba vůči němu splnit zachovací úkony¹⁵ jako u dlužníka nepřímého. Výstavce směnky cizí je však dlužníkem nepřímým, který odpovídá za přijetí a zaplacení směnky, což vyplývá, jak je již uvedeno výše, z ustanovení čl. I § 9 ZSŠ.

U cizí směnky se setkáváme s osobou směnečníka (trasáta), kterému je adresován platební příkaz. Směnečník není směnečně vázán až do okamžiku přijetí směnky, kdy se stává přímým směnečným dlužníkem. Směnečník, který přijal směnku, je označován také jako akceptant.

První věřitel ze směnky je tradičně označován jako remitent. Pro další věřitele ze směnky ZSŠ obvykle užívá označení majitel.

Dalšími účastníky směnečného vztahu mohou být osoby směnečného rukojemství, kterým bude věnována náležitá pozornost v následujících kapitolách této práce, dále účastníci směnečné indosace (převodu směnky), účastníci směnečné intervence nebo domicilát.¹⁶

¹³ Emise cizí směnky na vlastní řad přináší v praxi řadu problémů, viz CHALUPA, Radim. *Základy směnečného práva*. 2. rozšířené vydání. Praha: nakladatelství Linde Praha, a.s., 2008, s. 29.

¹⁴ KOTÁSEK, J.; PIHERA, V.; POKORNÁ, J.; RABAN, P.; VÍTEK, J. *Kurs obchodního práva: právo cenných papírů*. 5. vydání. Praha: nakladatelství C. H. Beck, 2009, s. 180.

¹⁵ Zachovací úkon je takový úkon majitele směnky, který musí být skutečně pod sankcí zániku závazků postihových dlužníků obmeškáním. Zachovacím úkonem je předložení směnky k placení, povahu zachovacího úkonu mohou mít rovněž protest, předložení cizí směnky k přijetí a předložení vlastní směnky k vidění. Viz CHALUPA, Radim. *Základy směnečného práva*. 2. rozšířené vydání. Praha: nakladatelství Linde Praha, a.s., 2008, s. 25.

¹⁶ KOTÁSEK, J.; PIHERA, V.; POKORNÁ, J.; RABAN, P.; VÍTEK, J. *Kurs obchodního práva: právo cenných papírů*. 5. vydání. Praha: nakladatelství C. H. Beck, 2009, s. 182-184.

3.5 Směnečná prohlášení

V souladu s uvedeným výše, je směnka směnečný text vyhotovený na hmotném substrátu, zpravidla na listu papíru. Obsah směnky je tvořen jedním nebo několika samostatnými podepsanými zápisy, které se označují jako směnečná prohlášení. Směnečná prohlášení jsou písemnými právními jednáními účastníků směnečného vztahu a jsou to jediné zápisy, které jsou způsobilé založit, změnit nebo zrušit práva a povinnosti účastníků směnečného vztahu. Směnečná prohlášení musí být uskutečněna právem předpokládanými osobami, které jimi projevují vůli směnečný vztah založit, ukončit nebo změnit jeho obsah. Jsou vyhotovena na směnce, případně na přívěsku nebo opisu směnky, a směnečné právo jejich existenci předpokládá a přisuzuje jim určité účinky. Výčet směnečných prohlášení je uzavřený, vymezený ZSŠ.¹⁷

3.5.1 Základní směnka. Podstatné náležitosti směnky

První a nejdůležitější směnečné prohlášení, které nemůže na směnce chybět, je základní směnečné prohlášení výstavce, tzv. základní směnka. Listina, která neobsahuje toto základní směnečné prohlášení, není směnkou.¹⁸ Základní směnka je písemný slib (v případě vlastní směnky) nebo příkaz (v případě cizí směnky) zaplatit určitou peněžitou sumu s tím, že úhrada této sumy bude provedena v uvedený den splatnosti na uvedeném platebním místě ve prospěch remitenta, případně osoby, na kterou byla směnka převedena.¹⁹ Základní směnka je vždy umístěna přímo na směnce, a to na její lící části. Nelze ji vyhotovit na přívěsku směnky ani její originál nelze umístit na opis směnky, kde se nachází vždy pouze reprodukce základní směnky. ZSŠ vymezuje podstatné náležitosti základní směnky rozdílně pro směnku cizí a směnku vlastní, odlišnosti vyplývají z charakteru obou druhů směnek.

Náležitosti vlastní směnky vyjmenovává ZSŠ v ustanovení čl. I § 75. Vlastní směnka musí obsahovat:

¹⁷ Výjimkou je prolongační prohlášení, které není v ZSŠ zakotveno, ale v důsledku dlouhodobé praxe je akceptováno. Viz CHALUPA, Radim. *Základy směnečného práva*. 2. rozšířené vydání. Praha: nakladatelství Linde Praha, a.s., 2008, s. 33-34.

¹⁸ V této souvislosti považují za vhodné zmínit blankosměnku, protože je to institut v praxi velmi rozšířený. Blankosměnka je neúplná listina emitovaná s tím, že bude následně doplněna na úplnou směnku v souladu s obsahem vyplňovacího oprávnění, které musí být jejímu prvnímu nabyvateli uděleno v rámci emise. Blankosměnka může být emitována jako listina, která dosud není směnkou, protože jí chybí některá z podstatných náležitostí, a platnou směnkou se stane teprve doplněním těchto podstatných náležitostí.

¹⁹ CHALUPA, Radim. *Základy směnečného práva*. 2. rozšířené vydání. Praha: nakladatelství Linde Praha, a.s., 2008, s. 35-36.

1. označení, že jde o směnku, pojaté do vlastního textu listiny vyjádřené v jazyku, ve kterém je listina sepsána;
2. bezpodmínečný slib zaplatit určitou peněžitou sumu;
3. údaj splatnosti;
4. údaj místa, kde má být placeno;
5. jméno toho, komu nebo na jehož řad má být placeno;
6. datum a místo vystavení směnky;
7. podpis výstavce.

Následující ustanovení čl. I § 76 odst. 1 ZSŠ stanoví, že chybí-li v listině některá z výše uvedených náležitostí, není tato listina platnou vlastní směnkou, s výjimkou případů uvedených v čl. I § 76 odst. 2, 3 a 4. Chybí-li údaj o splatnosti vlastní směnky, je směnka splatná na viděnou, tedy při předložení. Není-li zvláštního údaje, platí, že místo vystavení směnky je místem platebním a zároveň místem výstavcova bydliště a dále není-li ve vlastní směnce uvedeno místo vystavení, platí, že byla vystavena v místě uvedeném u jména výstavce.

Náležitosti cizí směnky jsou upraveny v čl. I § 1 ZSŠ. Cizí směnka obsahuje:

1. označení, že jde o směnku, pojaté do vlastního textu listiny vyjádřené v jazyku, ve kterém je listina sepsána;
2. bezpodmínečný příkaz zaplatit určitou peněžitou sumu;
3. jméno toho, kdo má platit (směnečníka);
4. údaj splatnosti;
5. údaj místa, kde má být placeno;
6. jméno toho, komu nebo na jehož řad má být placeno;
7. datum a místo vystavení směnky;
8. podpis výstavce.

Ustanovení čl. I § 2 ZSŠ stanoví, podobně jako u směnky vlastní, že listina, v níž chybí některá z výše uvedených náležitostí, není platnou cizí směnkou s výhradou tří případů. Jedním z nich je směnka, ve které chybí údaj splatnosti, tato je považována za směnku splatnou na viděnou (vistasměnku). Dále není-li zvláštního údaje, platí, že místo uvedené u směnečnickova jména je místem platebním a zároveň místem směnečnickova bydliště, a není-li

ve směnce udáno místo vystavení, platí, že byla vystavena v místě uvedeném u jména výstavce.

3.5.2 Označení listiny

Pokud se týká označení, že jde o směnkou, pojatého do vlastního textu listiny a vyjádřeného v jazyku, ve kterém je listina sepsána, příslušná ustanovení zákona²⁰ v sobě nesou několik dílčích požadavků. V první řadě zakotvují listinnou podobu směnky a tím pádem vylučují, aby základní směnečné prohlášení bylo učiněno ústně.

Dále požadují, aby byla listina označena slovem „směnka“, přičemž toto slovo nelze nahradit jiným, byť obdobného významu. Například listina označená jako „směnečná listina“, „trata“ apod. není platnou směnkou. Pouhé nadepsání listiny slovem „směnka“ však nestačí. Rovněž ze slibu resp. příkazu zaplatit směnečnou sumu musí vyplývat, že se jedná o směnkou.²¹ Tento striktní požadavek zákona na přesné označení listiny je v českém právním řádu poměrně neobvyklým jevem, který souvisí s vysokou formálností směnečného práva.²²

Dále tato ustanovení požadují jazykovou jednotnost základní směnky, jež musí být celá vyhotovena v jednom existujícím jazyce. Např. rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 427/2009 stanoví, že musí-li být slovo „směnka“ vyjádřeno v jazyce, v němž je sepsána směnkou, je tím zároveň určeno, že směnečná listina musí být v době, kdy je vydána, jednojazyčná. Nepřichází tak v úvahu, aby část směnky byla v jazyce jednom a část druhá v jazyce jiném, případně, že by text směnky přecházel postupně z jednoho jazyka do druhého. Bylo-li by jazyků více, nebylo by možné této podmínce vyhovět. Přitom není důležité, že použitá kombinace jazyků na vydávané směnce nečiní směnkou zcela nesrozumitelnou, neboť jde o jazyky blízké, příbuzné.²³ V rozporu s požadavkem zákona na jazykovou stejnorodost směnky by ovšem nebyla situace, kdy je základní směnkou vyhotovena ve více jazycích s tím, že nejméně v jednom jazyce jsou vyjádřeny všechny podstatné náležitosti směnky, tedy alespoň v jednom jazyce je základní směnkou kompletní. Text v ostatních jazycích je přídatkem, může tak být i neúplný, a tato skutečnost nebude mít za následek neplatnost směnky. Stejně tak listina obsahující všechny podstatné náležitosti základní směnky sepsané

²⁰ Čl. I § 1, bod 1. ZSŠ, čl. I § 75, bod 1. ZSŠ.

²¹ CHALUPA, Radim. *Základy směnečného práva*. 2. rozšířené vydání. Praha: nakladatelství Linde Praha, a.s., 2008, s. 36-37.

²² CHALUPA, Radim. *Zákon směnečný a šekový: Komentář*. 1. část. *Směnky*. 2. vydání. Praha: nakladatelství Linde Praha, a.s., 2006, s. 9.

²³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 12. 2010, sp. zn. 29 Cdo 427/2009.

v jednom jazyce je platnou směnkou i přes to, že obsahuje některé nepodstatné náležitosti napsané v jazyce odlišném. Tyto jinojazyčné doložky nemají vliv na platnost základní směnky jako takové, nicméně nelze je považovat za relevantní součást textu směnky a nelze je tudíž považovat za účinné.²⁴

3.5.3 Platební slib/platební příkaz

Druhou podstatnou náležitostí základní směnky je platební slib, resp. platební příkaz. Tento tvoří jádro základní směnky, vyjadřuje její podstatu. Platební slib (resp. příkaz) musí být formulován jasně, aby bylo zřejmé, že se slibuje (přikazuje) zaplacení určité peněžité sumy. Není přípustné slovo „zaplatit“ nahradit výrazem věcně odpovídajícím jinému vztahu, např. výrazem „darovat“, „přenechat“, „vydat“ apod.²⁵ ZSŠ výslovně stanoví, že se musí jednat o bezpodmínečný slib (příkaz), není tedy možné ho vázat odkládací, případně rozvazovací podmínkou. Je-li v listině platební slib (příkaz) vázán na splnění podmínky, nejedná se o platnou směnku.

Dále příslušná ustanovení²⁶ požadují uvést na směnce údaj směnečné sumy, který musí obsahovat jak nominální údaj (kolik), tak měnový údaj (čeho). Nominální údaj peněžité sumy, k jejímuž zaplacení platební slib (příkaz) směřuje, musí být ve směnce vyjádřen určitě. ZSŠ v ustanovení čl. I § 6 stanoví vykládací pravidla, jejichž prostřednictvím lze vyřešit některé případy neurčitosti v údaji směnečné sumy. Odst. 1 uvedeného ustanovení říká, že je-li směnečná suma udána jak slovy, tak čísly a neshodují-li se tyto údaje, platí suma vyjádřená slovy. Podle odst. 2 je-li směnečná suma udána několikrát slovy nebo několikrát čísly a neshodují-li se tyto údaje, platí suma nejmenší. Uvedená vykládací pravidla ovšem nelze aplikovat na situaci, kdy je neurčitost směnečné sumy způsobena přímo formulací platebního slibu (příkazu), např. vyjádřením „zaplatte tolik, kolik mi dlužíte“²⁷ nebo je neurčitost směnečné sumy způsobena údajem měny, ve které se peněžítá částka stanoví.

Měna, ve které má být směnečná suma zaplacená, musí být ze směnky patrná, a musí se jednat o měnu platnou. Uvedení dvou různých měn by mělo za následek neplatnost směnky. Ustanovení čl. I § 41 ZSŠ pamatuje na některé situace spojené s uvedením měny a obsahuje

²⁴ CHALUPA, Radim. *Zákon směnečný a šekový: Komentář. 1. část. Směnky*. 2. vydání. Praha: nakladatelství Linde Praha, a.s., 2006, s. 10.

²⁵ Tamtéž.

²⁶ Čl. I § 1, bod 2. ZSŠ, čl. I § 75, bod 2. ZSŠ.

²⁷ CHALUPA, Radim. *Základy směnečného práva*. 2. rozšířené vydání. Praha: nakladatelství Linde Praha, a.s., 2008, s. 39-40.

výkladová pravidla k řešení těchto situací. Po měnové odluce v roce 1993 se judikatura zabývala otázkou platnosti směnek znějících na československé koruny vystavených po dni 8. 2. 1993 a vyhodnotila je jako neplatné²⁸.

3.5.4 Označení směnečníka

Další podstatnou náležitostí směnky cizí je jméno toho, kdo má platit, tedy směnečníka. ZŠS tento údaj z povahy věci nepožaduje u směnky vlastní. Směnečníkem je osoba, jíž je adresován platební příkaz zaplatit směnečnému věřiteli směnečnou sumu. Do směnečného vztahu vstupuje až přijetím (akceptací) směnky. Směnečník musí být na směnce označen jménem, není možné jej označit zprostředkovaně odkazem na vztah k určité osobě či věci apod. Výjimkou je označení směnečníka v zastřené vlastní směnce, kdy je možné použít formulace „na mne samého“, „směnečníkem je výstavce“ apod.²⁹

Je-li směnečníkem fyzická osoba, postačuje jej označit příjmením, právnickou osobu je třeba označit názvem (firmou) a dodatkem označujícím její právní formu. Uvedení dalších údajů (např. datum narození, bydliště, sídlo, IČ) je fakultativní, není tedy podmínkou platnosti směnky, nicméně v praxi se přesnější identifikace směnečníka doporučuje. Označení směnečníka bývá zpravidla umístěno v levém dolním rohu základní směnky. Podle Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 4. 5. 1999 „je-li na směnečném formuláři na obvyklém místě v levé dolní části líce směnky uvedeno označení osoby, k níž zcela zřejmě směřuje směnečný příkaz, jde o směnečníka, i když tento údaj není výslovně uvozen slovem směnečník“³⁰.

Směnečník nemusí být označen správně, postačí, je-li na směnce údaj směnečníka připojen a je natolik určitý, že není pochybnosti o identitě tohoto údaje s podpisem příjemce směnky. Není-li zde problém s identifikací označeného směnečníka a nehrozí-li nebezpečí záměny s jinými osobami, nebrání platnosti směnky skutečnost, že jeho jméno se přesně neshoduje s úplným jménem této osoby.³¹

²⁸ Viz např. rozsudek Krajského obchodního soudu v Brně ze dne 18. 2. 1994, sp. zn. 5 Cm 27/1994. Naproti tomu byla-li směnka vystavena před datem 8. 2. 1993 v československých korunách, nic nebrání její platnosti a vymahatelnosti po tomto datu. Viz rozsudek Krajského obchodního soudu v Brně ze dne 29. 4. 1994, sp. zn. 5 Cm 51/1994.

²⁹ CHALUPA, Radim. *Základy směnečného práva*. 2. rozšířené vydání. Praha: nakladatelství Linde Praha, a.s., 2008, s. 41.

³⁰ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 4. 5. 1999, sp. zn. 5 Cmo 657/1998.

³¹ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 1. 3. 1995, sp. zn. 5 Cmo 387/1994.

Platnost směnky není závislá na faktu, zda ve směnce označený směnečník skutečně existuje a zda je schopen se směnečně zavazovat. Neplatnou by ovšem byla taková směnka, ze které vyplývá, že označený směnečník nemá právní osobnost. Platnost směnky se neposuzuje podle skutečné schopnosti označeného směnečníka směnečníkem být, ale podle toho, jak je směnečník ve směnce popsán.³²

3.5.5 Splatnost směnky

Dále ZSŠ požaduje uvedení údaje splatnosti směnky. Dle ustanovení čl. I § 2 odst. 2 a čl. I § 76 odst. 2 však tento údaj může ve směnce chybět, v tomto případě je směnka splatná na viděnou. Výstavce má dle čl. I § 33 ZSŠ čtyři možnosti, jak splatnost směnky stanovit. Směnka může být vystavena na viděnou, na určitý čas po viděné, na určitý čas po datu vystavení směnky a na určitý den.

Pokud se týká směnek splatných na viděnou, tzv. vistasměnek, tyto jsou splatné řádným předložením k placení. Musí být předloženy k placení do jednoho roku od data jejich vystavení s tím, že výstavce může tuto lhůtu zkrátit nebo určit lhůtu delší. Může také stanovit, že vistasměnka nesmí být předložena k placení před určitým dnem, v tomto případě začíná lhůta k předložení běžet od tohoto dne.³³ Splatnost vistasměnek je tedy do určité míry v rukou směnečného věřitele, který může předložit směnku k placení v libovolný pracovní³⁴ den a nemusí dlužníka předem informovat.

Podstata směnky vystavené na určitý čas po viděné, tzv. lhůtní vistasměnky, spočívá v tom, že směnečný věřitel nejdříve směnku předloží a teprve po uplynutí určité lhůty po předložení může žádat její zaplacení. Splatnost lhůtní vistasměnky je možné vyjádřit např. slovy „za tuto směnku zaplatím deset dnů po viděné...“. Dle čl. I § 35 odst. 1 ZSŠ se splatnost lhůtní vistasměnky řídí datem přijetí nebo datem protestu. Lhůta k přijetí je podpůrně stanovena v čl. I § 23 ZSŠ s tím, že pokud nebylo výstavcem nebo indosantem určeno jinak, má být směnka předložena k přijetí do jednoho roku od data vystavení.

Směnky, v nichž je doba splatnosti udána určitým časem po dni vystavení, jsou označovány jako datosměnky. V dnešní praxi se datosměnky objevují poměrně zřídka.

³² CHALUPA, Radim. *Zákon směnečný a šekový: Komentář. 1. část. Směnky*. 2. vydání. Praha: nakladatelství Linde Praha, a.s., 2006, s. 14.

³³ § 34 ZSŠ.

³⁴ Dle ustanovení čl. I § 72 ZSŠ dospěje-li směnka v den pracovního klidu, lze se domáhat zaplacení teprve v nejbližší pracovní den.

Směnky, jejichž splatnost je určena konkrétním dnem, jsou nazývány směnkami fixními nebo precizními. Jedná se o v praxi převažující způsob určení splatnosti směnky. K určení dne splatnosti může dojít uvedením konkrétního data nebo srozumitelným opisem určitého kalendářního dne, např. první pondělí v únoru 2013 apod.³⁵ Dle ustanovení čl. I § 36 odst. 3 ZSŠ je možné určit splatnost i na začátek, střed nebo konec měsíce, čímž se rozumí první, patnáctý nebo poslední den daného měsíce.

Směnky s jinak určenou dobou splatnosti nebo se splatností postupnou jsou dle čl. I § 33 odst. 2 neplatné. Nepřípustné jsou tedy tzv. směnky lhůtové, z nichž vyplývá více než jeden konkrétní den splatnosti (např. formulace „zaplaťte do 20. srpna 2013“), či směnky s alternativní splatností a splátkové směnky. Dále datum splatnosti musí být existující a musí ze směnky vyplynout jednoznačně. Naše judikatura považuje za neplatné pro rozpor s citovaným ustanovením také směnky, ve kterých je splatnost určena nejen konkrétním dnem, ale i hodinou.³⁶

3.5.6 Platební místo

Základní směnka musí obsahovat údaj místa, kde má být placeno, když je výstavce vlastní směnky, případně akceptant směnky cizí, zavázán právě v platebním místě směnku zaplatit a věřitel má právo jen v tomto platebním místě na dlužníkovi plnění podle směnky požadovat. Platební místo je místem, kde má být směnka při splatnosti k placení předložena a případně také pro neplacení protestována. Nejedná se o bezpodmínečně nutnou náležitost směnky, protože podle ZSŠ³⁷ lze platební místo určit podpůrně použitím tzv. zákonného platebního místa, jímž je v případě cizí směnky místní údaj u jména směnečníka a v případě vlastní směnky místo vystavení směnky, pokud je uvedeno výslovně, v opačném případě místo uvedené u jména výstavce vlastní směnky.

ZSŠ neuvádí, jakým způsobem má být údaj platebního místa formulován. Označení platebního místa musí být natolik přesné, aby bylo jednoznačně patrné, kde má být směnka předložena k placení. Směnka s alternativně nebo neurčitě vymezeným platebním místem je neplatná. Jako platební místo může být uvedeno jakékoliv existující místo bez omezení na

³⁵ KOTÁSEK, J.; PIHERA, V.; POKORNÁ, J.; RABAN, P.; VÍTEK, J. *Kurs obchodního práva: právo cenných papírů*. 5. vydání. Praha: nakladatelství C. H. Beck, 2009, s. 193.

³⁶ Viz Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 29. 6. 1998, sp. zn. 5 Cmo 13/1997.

³⁷ Čl. I § 2 odst. 3 v případě cizí směnky, čl. I § 76 odst. 3 v případě směnky vlastní.

určitý stát nebo kontinent.³⁸ Platební místo může být vymezeno i zprostředkovaně, například použitím formulace „splatno v místě vystavení“, nicméně praktičtější je přímé uvedení místa splatnosti.³⁹ Nejvhodnějším způsobem určení platebního místa je dle mého názoru uvedení názvu obce. Konstantní judikatura potvrzuje, že takové vymezení platebního místa je postačující.⁴⁰

V této souvislosti je nutné zmínit tzv. domicilované směnky. Domicilovaná směnka je splatná u třetí osoby a k placení má být předložena nikoliv hlavnímu směnečnému dlužníkovi, ale právě této třetí osobě – domicilátovi. Při domicilování směnky je třeba dbát na to, aby směnka byla u domiciláta předložitelná v platebním místě a aby údaj platebního místa a údaj domicilu nebyly v obsahovém rozporu, protože tento rozpor by způsobil neplatnost směnky.⁴¹ S tím souvisí také to, že je-li určeno, komu má být směnka k placení předložena, tedy je-li směnka domicilovaná, je tím obvykle určeno i platební místo směnky. Údaj domicilu je tedy údajem, který dokáže nahradit určení platebního místa.⁴²

3.5.7 Označení remitenta

Další podstatnou náležitostí směnky je jméno toho, komu nebo na jehož řad má být zaplacená směnečná suma – tedy jméno prvního věřitele, remitenta. Chybí-li údaj o věřiteli, je směnka neplatná. Směnka nemůže být vystavena ve prospěch neurčité osoby, např. ve prospěch „majitele této listiny“ nebo „doručitele“. Tímto je vyloučena možnost, že by směnka měla formu cenného papíru na doručitele.⁴³ Remitentovi, jenž je účastníkem základního směnečného vztahu, svědčí prvotní směnečná legitimace. Dalším případným směnečným věřitelům poskytuje směnečnou legitimaci nepřetržitá řada indosamentů započatá právě remitentem.⁴⁴ Dostatečný způsob identifikace remitenta je uvedení jeho

³⁸ KOTÁSEK, J.; PIHERA, V.; POKORNÁ, J.; RABAN, P.; VÍTEK, J. *Kurs obchodního práva: právo cenných papírů*. 5. vydání. Praha: nakladatelství C. H. Beck, 2009, s. 195.

³⁹ CHALUPA, Radim. *Základy směnečného práva*. 2. rozšířené vydání. Praha: nakladatelství Linde Praha, a.s., 2008, s. 43.

⁴⁰ Viz Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 11. 11. 1997, sp. zn. 5 Cmo 551/1996.

⁴¹ Viz Rozsudek vrchního soudu v Praze ze dne 30. 6. 1999, sp. zn. 9 Cmo 160/1999, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2013, sp. zn. 29 Cdo 3817/2012, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. února 2009, sp. zn. 29 Cdo 3964/2007, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. ledna 2011, sp. zn. 29 Cdo 3106/2009.

⁴² Viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 3. 2010, sp. zn. 29 Cdo 2352/2008.

⁴³ KOTÁSEK, J.; PIHERA, V.; POKORNÁ, J.; RABAN, P.; VÍTEK, J. *Kurs obchodního práva: právo cenných papírů*. 5. vydání. Praha: nakladatelství C. H. Beck, 2009, s. 197.

⁴⁴ CHALUPA, Radim. *Základy směnečného práva*. 2. rozšířené vydání. Praha: nakladatelství Linde Praha, a.s., 2008, s. 46.

jména, případně názvu (firmy) u právnické osoby. Pro označení remitenta platí přiměřeně pravidla uvedená výše u osoby směnečníka.

Jako remitent může být označen sám výstavce, potom se jedná o směnku cizí na vlastní řad. V takové směnce může být remitent označen nejen výslovně, ale i zprostředkovaně odkazem na výstavce. V jiných případech je zprostředkované označení remitenta nepřípustné.

3.5.8 Datum a místo vystavení směnky

Základní směnka musí obsahovat údaj o datu vystavení. Na rozdíl od data splatnosti musí být datum vystavení na směnce uvedeno vždy. Musí z něj být patrné, který den kterého měsíce a roku byla směnka vystavena. Tento údaj je zpravidla umístěn v levém horním rohu základní směnky. Datum vystavení nemusí být pravdivé, ale musí být možné. Za nereálné je třeba považovat takové datum vystavení směnky, ze kterého vyplývá, že v uvedený den nemohla být směnka vystavena, např. z toho důvodu, že takový den neexistuje, nebo z důvodu, že výstavce v tento den ještě nežil.

Datum vystavení musí být určeno s přesností na den. Přípustné je určení dne vystavení směnky uvedením určitého významného svátku nebo pojmenováním některého dne v týdnu. Výstavce však nesmí opomenout uvést letopočet, případně i přesné časové zařazení pojmenovaného dne do uvedeného roku.⁴⁵

Základní směnka musí také obsahovat údaj určující místo, kde byla vystavena. Přestože se jedná o podstatnou náležitost základní směnky, místo vystavení nemusí být ve směnce určeno výslovně. Neobsahuje-li základní směnka tento údaj, použije se nevyvratitelná domněnka dle čl. I § 2 odst. 4, resp. čl. I § 76 odst. 4 a tedy platí, že směnka byla vystavena v místě uvedeném u jména výstavce. Údaj o místě vystavení bývá většinou umístěn na směnce v levém horním rohu společně s údajem data vystavení. ZSŠ nestanoví konkrétní požadavky na formulaci údaje místa vystavení. Platí přiměřeně to, co je uvedeno výše u místa platebního. Výstavce zpravidla pro určení místa vystavení použije název obce. Uvedené místo vystavení nemusí být pravdivé, avšak musí existovat a musí být reálné, aby byla směnka v tomto místě emitována, v opačném případě by směnka nebyla platná. Rovněž je směnka neplatná v případě, je-li v ní uvedeno více různých míst vystavení.

⁴⁵ CHALUPA, Radim. *Základy směnečného práva*. 2. rozšířené vydání. Praha: nakladatelství Linde Praha, a.s., 2008, s. 49.

3.5.9 Podpis výstavce

Poslední podstatnou náležitostí základní směnky je podpis výstavce směnky. Podpis musí být proveden vlastní rukou výstavce, jeho nahrazení mechanickými prostředky nebo jiným grafickým projevem (otiskem razítka, vytištěním kopie podpisu apod.) je nepřípustné a způsobilo by neplatnost směnky.

K platnosti směnky postačuje pouhý podpis výstavce, není třeba o výstavci uvádět další údaje. Z obsahu směnky tedy nemusí být patrné, kdo výstavcem je. Pokud výstavce do směnky uvede o své osobě údaje, musí tyto údaje splňovat všechny požadavky kladené na identifikaci ostatních účastníků směnečného vztahu. Jestliže by z údajů o výstavci vyplynulo, že tento reálně nemůže výstavcem být, jednalo by se o neplatnou směnku.⁴⁶

Podpis výstavce musí být umístěn na lící straně směnky a musí být součástí základní směnky. Dále musí být situován pod textem základní směnky, je-li totiž umístěn nad některou podstatnou náležitostí základní směnky, není tato náležitost součástí směnky a směnka tak není platná.

3.5.10 Další směnečná prohlášení

Vedle základní směnky se v textu směnky může objevit široká škála dalších směnečných prohlášení, jako například akcept, indosament, rukojemské prohlášení, kvitance nebo depoziční prohlášení. S ohledem na značnou obsáhlost této materie a s ohledem na cíle této diplomové práce je další text zaměřen pouze na rukojemské prohlášení a institut směnečného rukojemství.

⁴⁶ CHALUPA, Radim. *Základy směnečného práva*. 2. rozšířené vydání. Praha: nakladatelství Linde Praha, a.s., 2008, s. 52.

4. Směnečné rukojemství

4.1 Charakteristika směnečného rukojemství

Směnečné rukojemství neboli aval je jedním ze způsobů, jak zajistit povinnost zaplacení směnky. Nejedná se o výlučnou možnost zajištění platební povinnosti ze směnky, neboť právní úprava účastníkům umožňuje použít i obecných druhů zajištění, například formou smluvních pokut, zástavního práva nebo běžného ručení. Směnečné rukojemství je tak jednou z možností, kterou lze k zajištění směnky využít. Je speciálním směnečně-právním institutem, jehož specifika popíšu v následujících kapitolách.

Starší obchodní praxe avalování směnek příliš nevyžívala, neboť potřeba dodatečného zajištění vzbuzovala v očích potencionálního kupce pochybnosti o bonitě směnečných dlužníků a celou směnku spíše zpochybňovala. Ten, kdo se chtěl za směnečný závazek zaručit, tak využíval náhradních řešení a zavázal se jako jiný směnečný dlužník, například jako spoluakceptant, výstavce nebo indosant. Způsoby, jimiž se obchází výslovné rukojemské prohlášení, bývají označovány jako zastřené směnečné rukojemství⁴⁷, přestože formálně se o rukojemství vůbec nejedná. Tento postup bývá často využíván ve vyspělých zemích, naopak vlastní avalování směnky je spíše netradiční. Některým právním řádům je dokonce směnečné rukojemství zcela neznámé a jeho úlohu plní jiné směnečné instrumenty.⁴⁸ V našich právních poměrech je to ale institut hojně využívaný. S avalem se dokonce počítá i v některých směnečných formulářích a je mu vyhrazena příslušná kolonka v levé části blanketu.⁴⁹

Základ směnečného rukojemství je položen v ustanovení čl. I § 30 ZSŠ, které stanoví, že zaplacení směnky může být pro celý směnečný peníz nebo pro jeho část zaručeno směnečným rukojemstvím s tím, že tuto záruku může dát třetí osoba nebo i ten, kdo se už na směnku podepsal.

Z tohoto ustanovení vyplývá, že předmětem směnečného rukojemství je směnečný závazek zaplatit směnečný dluh. Nesměnečné závazky nebo směnečné neplatební závazky nelze tedy tímto způsobem zajistit. Dále toto ustanovení výslovně dovoluje směnečnému rukojemci omezit rozsah rukojemského závazku. Takové směnečné rukojemství označujeme

⁴⁷ KOTÁSEK, Josef. Směnečné rukojemství. *Právní rozhledy*, 2000, roč. 8, č. 4, s. 138-143.

⁴⁸ Například anglické směnečné právo tento institut nezná. Viz ZAPLETAL, P. Srovnání právní úpravy směnek v ženevském a anglosaském právu. *Právní rozhledy*, 1999, č. 11, s. 610.

⁴⁹ KOTÁSEK, Josef. Směnečné rukojemství. *Právní rozhledy*, 2000, roč. 8, č. 4, s. 138-143.

jako dílčí nebo limitované směnečné rukojemství. Rozsah závazku avaláta – směnečného dlužníka, za jehož závazek směnečný rukojmí ručí – určuje maximální rozsah závazku směnečného rukojmího. Směnečný rukojmí má zcela ve své dispozici možnost zaručit se za zaplacení směnky jen pro část směnečného peníze. K omezení závazku avalisty musí dojít jeho výslovným prohlášením, jelikož platí, že pokud neomezí rozsah svého závazku, přejímá záruku za celý směnečný peníz.⁵⁰ Toto omezení se týká pouze stránky kvantitativní, nikoli kvalitativní. Může spočívat jak v omezení nominální výše směnečné sumy, tak ve vyloučení nebo omezení závazku zaplatit úroky. Opačný postup, tedy rozšíření rozsahu závazku směnečného rukojmího, je nepřípustný, avšak nezpůsobuje neplatnost celého rukojemského prohlášení. Účinky rozšířeného směnečného rukojemství jsou stejné jako u neomezeného směnečného rukojemství.⁵¹ Výše uvedené ustanovení však neumožňuje modifikaci obsahu rukojemského závazku nebo jeho podmínění.

Směnečné rukojemství je zajišťovací prostředek speciální povahy a zásadně se liší od obecné úpravy ručení v občanském zákoníku. Obecný ručitel se staví jako garant za určitého konkrétního dlužníka a jeho osobní závazek. Nesplní-li tento dlužník svou povinnost zaplatit dluh, nastoupí vedle něj vůči věřiteli ručitel jako dlužník další. Je-li vedle dlužníka zavázáno více osob, a to nikoliv solidárně, ale podílově, odpovídá ručitel pouze za ten podíl na závazku jednotlivě určeného dlužníka, za kterého se ve svém prohlášení zaručil, a ostatní dlužníci jeho garancí pokryti nejsou. Naproti tomu směnečný rukojmí garantuje zaplacení směnky jako takové, tedy že majitel směnky obdrží plnění, které z obsahu směnky vyplývá. Rukojmí není náhradníkem za hlavního dlužníka, nejedná se o ručení za určitou osobu, ale za vyplacení listiny. Směnečný rukojmí svým rukojemským prohlášením garantuje zaplacení směnečné pohledávky všemi dlužníky, kteří již na směnce v době připojení rukojemského prohlášení podepsáni jsou, i za ty, kteří se v budoucnu dlužníky teprve stanou.⁵² Z tohoto hlediska tedy není rozhodné, kdo byl k zaplacení směnky vyzván a kdo nezaplatil. Na tomto faktu nic nemění ani skutečnost, že dle čl. I § 31 odst. 4 ZSŠ se rukojemské prohlášení vždy váže k závazku konkrétního směnečného dlužníka - avaláta. Není-li výslovně v rukojemském prohlášení udáno, za koho se rukojmí zaručuje, platí zákonná nevyvratitelná domněnka, že

⁵⁰ KOVAŘÍK, Zdeněk. *Směnka a šek v České republice*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 180.

⁵¹ CHALUPA, Radim. *Zákon směnečný a šekový: Komentář. 1. část. Směnky*. 2. vydání. Praha: nakladatelství Linde Praha, a.s., 2006, s. 260.

⁵² KOVAŘÍK, Zdeněk. Úskalí směnečného rukojemství: 1. část. *Bulletin advokacie*, 2002, č. 11-12, s. 55-63.

ručí za závazek výstavce.⁵³ S tím souvisí i obsah a povaha rukojemského závazku, protože je-li avalát dlužníkem přímým, má i závazek rukojmího povahu závazku přímého. Naopak je-li avalát dlužníkem postihovým, je i závazek směnečného rukojmího závazkem postihovým.⁵⁴

Významným znakem směnečného rukojemství je to, že závazek směnečného rukojmího nesměřuje vůči jednotlivě určenému věřiteli, ale vůči každému majiteli směnky. Směnečný závazek je zajištěn rukojemstvím vůči tomu, kdo je aktuálním věřitelem ze směnky, ať už se jedná o remitenta, indosatáře, osobu, která směnku získala cesí, nebo osobu, na kterou práva ze směnky přešla například v rámci dědictví. Jinými slovy, je-li disponováno s listinou směnky, dojde i k přechodu tohoto zajištění na osobu nového věřitele.

Na tomto místě považuji za vhodné zmínit i zánik směnečného rukojemského závazku. Závazek směnečného rukojmího zaniká vyplacením celé směnečné sumy, ať už ze strany avalisty samotného, případně výstavce nebo akceptanta či směnečníka v případě cizí směnky. Avalisté občas tendují k prostému přeškrtnutí rukojemské doložky poté, co zaplatí za směnku. Tato praxe ovšem může vyvolat pochybnosti o tom, zda směnečné rukojemství vůbec vzniklo, a tím ohrozit následný regresní nárok avalisty. Tento postup je tedy vhodnější uplatnit v případě zániku rukojemství zaplacením směnečné sumy avalátem.

4.2 Osoby směnečného rukojemství

Směnečným rukojmím (avalem, avalistou) je zpravidla osoba, která ještě není směnečně zavázána. Ustanovení čl. I § 30 odst. 2 ZSŠ však nestanoví žádné omezení pro okruh osob, které mohou poskytnout směnečné rukojemství, a výslovně umožňuje, aby zajištění směnečným rukojemstvím poskytla i osoba, která se již na směnku podepsala.

Spornou je otázka, jak pohlížet na avalské prohlášení akceptanta. Podle některých názorů je aval akceptanta nepřípustný, protože akceptant je jako přímý dlužník již zavázán všem směnečným věřitelům, a jeho avalské prohlášení nezlepšuje postavení věřitele, což je účelem směnečného rukojemství jako zajišťovacího nástroje. Nicméně vezmeme-li v potaz text zákona, ustanovení čl. I § 30 odst. 1 přece umožňuje, aby se avalistou stala osoba, která se již na směnku podepsala. Domnívám se tedy, že není důvod bránit akceptantovi v založení

⁵³ Srov. např. Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 17. 2. 2004, sp. zn. 5 Cmo 480/2003.

⁵⁴ KOVAŘÍK, Zdeněk. Úskalí směnečného rukojemství: 1. část. *Bulletin advokacie*, 2002, č. 11-12, s. 55-63.

dalšího směnečného závazku, přestože ve většině případů nebude takový postup účelný a nelze očekávat, že by byl v praxi často užívaný.⁵⁵

Osoba směnečného rukojmího musí splňovat všechny subjektivní předpoklady vzniku závazku, musí tedy mít právní osobnost a svéprávnost. Je-li avalista při převzetí rukojemského závazku zastoupen, musí být těmito vlastnostmi nadán příslušný zástupce.

Ten, za koho se rukojmí zaručil, se nazývá avalát. Vzhledem k tomu, že rukojemské prohlášení je vždy třeba vztáhnout k závazku konkrétní osoby, čl. I § 31 odst. 4 stanoví, že *v prohlášení je třeba udat, za koho se přejímá. Není-li to udáno, platí, že se přejímá za výstavce*. Je evidentní, že následující nevyvratitelná právní domněnka se použije jak v případě avalu na směnce vlastní, tak na směnce cizí. Důsledkem je různá intenzita závazku směnečného rukojmího, protože v případě směnky vlastní domněnka zakládá rukojemství za dlužníka přímého, naopak u směnky cizí za dlužníka nepřímého. Přitom se lze domnívat, že častějším úmyslem avalisty bude zaručit se za přímého dlužníka, v případě cizí směnky tedy za akceptanta, a tomu by také měla odpovídat právní domněnka, která by měla směřovat k nastolení obvyklejšího právního stavu. Tuhle právní konstrukci proto nepovažuji za nejlepší možné řešení, také s ohledem na to, že v důsledku nepřímého závazku avalisty je majitel směnky zatížen dalšími povinnostmi, mimo jiné například provedením zachovacích úkonů. Tímto se současná právní úprava liší od úpravy ve směnečném zákoně č. 1/1928 Sb., který dopad domněnky rozlišoval podle druhu směnečné listiny. U směnky vlastní byl v případě absence upřesňující doložky předpokládán aval za výstavce, naopak u směnky cizí bylo anticipováno převzetí rukojemství za akceptanta. Z mého pohledu byla tato koncepce účelnější a bylo by vhodné současnou právní úpravu v tomto směru pozměnit.

Směnečný rukojmí může převzít rukojemství za více osob, stejně tak více osob může avalovat za jednoho dlužníka.⁵⁶ Nelze ovšem převzít rukojemství za osobu, která vůbec není směnečně zavázána. Například dle rozsudku Vrchního soudu v Praze⁵⁷ nevznikne rukojemský závazek v případě, kdy je na směnce vlastní v rukojemském prohlášení uvedeno, že se závazek přejímá za akceptanta (příjemce). Takové prohlášení je neplatné, protože směnka vlastní akceptanta nemá, směnečný rukojmí tedy převzal závazek za neexistující osobu a

⁵⁵ Tento názor podporuje i odborná literatura, viz např. KOTÁSEK, Josef. Směnečné rukojemství. *Právní rozhledy*, 2000, roč. 8, č. 4, s. 138-143.

⁵⁶ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27. ledna 2004, sp. zn. 29 Odo 842/2002.

⁵⁷ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 22. 5. 2000, sp. zn. 9 Cmo 758/1999.

nesplnil podmínku, že se lze převzít závazek pouze za osobu směnečně zavázanou dle obsahu směnky.

Avaláta lze označit i zprostředkovaně, není tedy nutné uvést jeho jméno. Za nedostatečné označení avaláta způsobující neplatnost rukojemského prohlášení je považován údaj, že rukojemství se přejímá za indosanta, jestliže směnka byla indosována víckrát než jednou.⁵⁸

Osobou avalisty i avaláta může být fyzická i právnická osoba.

4.3 Rukojemské prohlášení

Předpokladem vzniku rukojemského závazku je v první řadě formálně bezvadná směnka. Rukojemské prohlášení, i když by bylo samo o sobě bezvadné, nemůže na neplatné směnce vyvolávat právní následky. Rukojemským prohlášením rozumíme písemné právní jednání osoby směřující k založení směnečného rukojemského závazku. Písemná forma je pro tento úkon povinná a její porušení způsobuje neplatnost rukojemského prohlášení.

Úplné rukojemské prohlášení sestává ze tří položek, a to z rukojemské klauzule (prohlášení o převzetí směnečného rukojemství), označení avaláta a podpisu avalisty. Pokud se týká rukojemské klauzule, tato není podstatnou náležitostí rukojemského prohlášení. ZSŠ demonstrativně předepisuje její znění: „jako rukojmí“ s tím, že přípustné jsou i další doložky stejného významu, například „per aval“, „jako avalista“ apod. Spory vyvolává doložka „jako ručitel“, neboť i směnečný závazek může být zaručen obecným ručením podle občanského zákoníku. Z toho důvodu je této doložce vytýkáno, že není zřejmé, zda směřuje k založení obecného ručení nebo k avalování směnky. S ohledem na umístění této doložky na směnce lze dovodit, že se jí míní rukojemství směnečné, protože obecné ručitelské prohlášení se na směnku zpravidla neuvádí. Přesto se domnívám, že je vhodné se takové praxe vyvarovat. Označení avaláta, jak je již uvedeno výše, rovněž není podstatnou náležitostí rukojemského prohlášení. Zkrácené rukojemské prohlášení tvoří jen podepsaná rukojemská doložka, údaj o avalátovi zde chybí. Podpis avalisty je podstatnou náležitostí rukojemského prohlášení. Stejně jako u ostatních směnečných prohlášení je podpis osoby, která právně jedná, nenahraditelným prvkem. Nepodepsaný text na směnce není způsobilý mít právní účinky.⁵⁹

⁵⁸ CHALUPA, Radim. *Zákon směnečný a šekový: Komentář. 1. část. Směnky*. 2. vydání. Praha: nakladatelství Linde Praha, a.s., 2006, s. 265.

⁵⁹ Nepostačuje, je-li jméno pouze napsané, ale nikoliv podepsané. Podpis nemusí být čitelný.

Podpis musí být, na rozdíl od zbytku rukojemského prohlášení, vlastnoruční, a musí být umístěn tak, aby pokrýval celý obsah rukojemského prohlášení. Je přípustné, aby byl podpis avalisty nahrazen podpisem jeho zástupce. Směnečný rukojmí nesmí být ve směnce označen nepřipustným způsobem, například tak, že z označení vyplývá, že avalista nemá právní osobnost. Takové směnečné prohlášení je neplatné.⁶⁰

Podle čl. I § 31 odst. 3 ZSŠ o pouhém podpisu rukojmího na líci směnky platí, že zakládá směnečné rukojemství, nejde-li o podpis směnečníka nebo výstavce. Samotný podpis, který zakládá směnečné rukojemství, je v literatuře označován jako tzv. holý aval. Za holý aval nemůže být považován podpis výstavce ani podpis směnečníka. Podpis výstavce je jednou z podstatných náležitostí základní směnky a samotný podpis směnečníka je holým akceptem. Holý aval není v praxi ideálním řešením, jelikož mohou vzniknout pochybnosti o tom, zda má být samostatný podpis holým avalem nebo holým akceptem, či zda se jedná o podpis výstavce, a to obzvláště v případě špatné čitelnosti podpisu. Poměrně spolehlivým vodítkem pro rozpoznání podpisu výstavce je umístění podpisu, protože podpis výstavce bývá pravidelně umístěn v pravém dolním rohu směnky. Avšak pro odlišení holého akceptu a holého avalu mnoho rozlišovacích znaků není. Proto bych doporučila připojit na směnku k podpisu avalisty i rukojemskou klauzuli, která případným nejasnostem a rozporům zabrání.

V prvním odstavci ustanovení čl. I § 31 ZSŠ je stanoveno, že rukojemské prohlášení může být umístěno přímo na směnku nebo na přívěsek směnky, tzv. allonge.⁶¹ Ač zde není uvedena možnost pořídit rukojemské prohlášení na opis směnky, ZSŠ explicitně povoluje opatřit opis směnky rukojemským prohlášením, a to s týmiž účinky jako prvopis, v čl. I § 67 odst. 3. Úplné rukojemské prohlášení může být umístěno na rubovou i lícni stranu originálu nebo opisu směnky. Holý aval však lze umístit pouze na stranu lícni, na straně rubové by totiž samotný podpis byl nejspíše považován za blankoindosament. Směnečný přívěsek má charakter rubové strany směnky, lze na něj tedy umístit pouze úplné rukojemské prohlášení.

Jinde, např. na zvláštní listině, platně avalovat nelze. Některé cizí právní řády ovšem tuto možnost připouštějí, a to včetně států spadajících do ženevského směnečného systému. Příloha II. k Úmluvě o Jednotném zákonu směnečném umožňuje v čl. 4, aby smluvní státy učinily výhradu ohledně umístění rukojemského prohlášení na směnce. Stát může

⁶⁰ CHALUPA, Radim. *Zákon směnečný a šekový: Komentář. 1. část. Směnky*. 2. vydání. Praha: nakladatelství Linde Praha, a.s., 2006, s. 266.

⁶¹ Přívěsek směnky (dříve také nástavek) je původně samostatný list papíru, který je ke směnce pevně připojen. V praxi se používá v situaci, kdy je směnka již prostorově vytižena a neumožňuje zápis dalšího textu.

rozhodnout, že aval daný na jeho území smí být učiněn na zvláštní oddělené listině, na níž bude uvedeno místo, kde byla tato listina vystavena. Tuto výhradu využila například Francie, Belgie, Lucembursko nebo Nizozemí.⁶²

Ohledně času avalování směnky zákon nic nepředepisuje. Je tedy možné avalovat prakticky kdykoliv při zachování několika zákonitostí. Prve je nutné, aby bylo rukojemské prohlášení učiněno až poté, co se na platnou směnku podepíše avalát, neboť bez závazku avaláta nemůže vzniknout ani závazek avalisty.⁶³ Avalovat však lze i blankosměnku, tedy směnečnou listinu, která je teprve ve fázi svého vzniku. Pro ujednání o doplnění blankosměnky zákon nepředepisuje žádné formální náležitosti a nestanoví ani, které náležitosti směnky mohou být později doplněny nebo které naopak doplněny být nemohou. Je lhostejno, v jakém pořadí byla blankosměnka jednotlivými účastníky podepsána. Podle judikatury směnečné rukojemství není neplatné z důvodu neexistence zajišťovaného závazku z toho důvodu, že *blankosměnka se stává směnkou až po doplnění chybějících náležitostí, přičemž účinky její přeměny ve směnku řádně vyplněnou nastávají ex tunc a ex tunc tedy vznikne i závazek rukojemčího, který se na blankosměnku podepsal.*⁶⁴ Obdobně je soudy hodnocena i situace, kdy je rukojemské prohlášení připojeno na směnku, která je ve stadiu svého vzniku a nebyla dosud uvedena do oběhu. Rozsudek Nejvyššího soudu judikuje, že *nedostatek podpisu výstavce cizí směnky v době, kdy aval učinil své rukojemské prohlášení, nemá vliv na existenci směnečného závazku avala. Směnečný zákon ani jiný právní předpis nestanoví, v jakém pořadí mají být na směnečnou listinu přičiněny jednotlivé údaje či podpisy.*⁶⁵ Není tedy pravdou, že rukojemství lze převzít pouze podpisem na listině, která již má náležitosti směnky. Rozhodujícím pro posouzení platnosti směnečného prohlášení je okamžik uvedení směnky, která má všechny podstatné náležitosti, do oběhu, k čemuž dojde dnem, kdy směnku nabyl remitent.

Avalovat lze rovněž i směnku po splatnosti. Datování avalu není nezbytné a v praxi ani není obvyklé.

⁶² KOTÁSEK, Josef. Směnečné rukojemství. *Právní rozhledy*, 2000, roč. 8, č. 4, s. 138-143.

⁶³ ENENKL, Vladimír. *Směnečné rukojemství ve světle současné judikatury: diplomová práce*. Brno: Právnická fakulta Masarykova univerzity, 2007/2008, s. 26. Vedoucí diplomové práce Josef Kotásek.

⁶⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 3. 2003, sp. zn. 29 Odo 483/2002.

⁶⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 9. 2007, sp. zn. 29 Cdo 1047/2007.

4.4 Smlouva jako důvod směnečného rukojemství

Bezprostředním důvodem avalu na směnce je obvykle směnečná smlouva, kterou se budoucí směnečný rukojmí zavazuje směnku avalovat. Tento druh smlouvy není nikde upraven, tudíž nejsou stanoveny žádné požadavky na jeho formu. Může být uzavřena ve formě písemné, ústní nebo i konkludentně. Často k jejímu uzavření dojde zcela neformálně, aniž by si strany vůbec uvědomovaly, že takovou smlouvu sjednávají. Jde o situace, kdy je avalista požádán, aby opatřil směnku svým rukojemským prohlášením, a on souhlasí, ať už výslovně nebo je jeho souhlas patrný z faktického jednání, čímž je přímo připojení rukojemského prohlášení na směnku.⁶⁶

Účastníkem takové směnečné smlouvy je vždy budoucí avalista na straně jedné. Na straně oprávněného ze smlouvy může stát buď majitel směnky, jako věřitel ze směnečného závazku, obvyklé jsou ale i případy, kdy na straně oprávněného ze smlouvy stojí směnečný dlužník, za něhož se má avalista zaručit. V praxi se jedná o situace, kdy remitent směnky vyžaduje, aby byla směnka zaručena avalistou, a ponechává na směnečném dlužníkovi samotném, aby si avalistu opatřil. V těchto případech s avalistou remitent vůbec nemusí přijít do styku a nedojde mezi nimi k uzavření směnečné smlouvy. Ta je sjednána pouze mezi avalistou a avalátem. Tato skutečnost má potom vliv na možnost uplatnění kauzálních námitek avalistou (viz samostatná kapitola).

Minimálním obsahem takové směnečné smlouvy je povinnost avalovat směnku, může však obsahovat i další ujednání, například dohodu, že rukojmí může uplatnit veškeré námítky, které by příslušely avalátovi i ze vztahů mimosměnečných.⁶⁷

4.5 Obsah a povaha rukojemského závazku

Ustanovení čl. I § 32 odst. 1 ZSŠ uvádí, že směnečný rukojmí je zavázán jako ten, za koho se zaručil. Závazek směnečného rukojmího tedy kopíruje závazek avaláta, a to jak svou povahou, tak svým obsahem.

Je-li principiální závazek přímým směnečným závazkem, pak i závazek směnečného rukojmího má povahu závazku přímého, je-li avalát postihovým směnečným dlužníkem, má rukojemský závazek povahu postihového směnečného závazku. Je-li principiálním závazkem

⁶⁶ KOVAŘÍK, Zdeněk. Úskalí směnečného rukojemství: 1. část. *Bulletin advokacie*, 2002, č. 11-12, s. 55-63.

⁶⁷ KOVAŘÍK, Zdeněk. Úskalí směnečného rukojemství: 1. část. *Bulletin advokacie*, 2002, č. 11-12, s. 55-63.

závazek rukojemský nebo intervenční, je povaha rukojemského závazku určena prvotním principiálním závazkem.⁶⁸

Rukojemský závazek nemůže být samostatně modifikován. Směnečný rukojmí ovšem může prominout povinnost protestace směnky a může uvést podpůrnou adresu. Rovněž místo plnění má při uplatnění směnky vůči avalistovi samostatný režim, neboť směnka se vždy prezentuje přímo jemu v jeho provozovně nebo v jeho bydlišti.

Jak je již uvedeno výše, směnečné rukojemství je závazek zajišťovací. Lze říci, že zajišťovací závazky jsou zpravidla nadány vlastnostmi akcesority a subsidiarity. Akcesorita závazku vyjadřuje míru závislosti tohoto sekundárního závazku na závazku primárním. Subsidiarita vyjadřuje nutnost žádat neúspěšně plnění od primárního dlužníka, před tím, než je možné žádat plnění po ručiteli. Směnečné rukojemství je z tohoto pohledu institutem specifickým.

Pokud se týká akcesority, již z předchozího výkladu plyne, že rukojemský závazek jako záruka zaplacení směnečné sumy, musí být nutně akcesorický k směnečné listině. Neexistuje-li platná směnka, nemůže ani platně vzniknout směnečné rukojemství. Závazek směnečného rukojmího je dán skripturním obsahem směnečné listiny a z tohoto pohledu jiný obsah mít nemůže. Výjimkou je výše závazku, kterou text směnky omezuje do té míry, že závazek směnečného rukojmího nikdy nemůže být vyšší, než pro danou směnku vyplývá obecně.⁶⁹

Vazba rukojemského závazku na směnečné závazky se rovněž projevuje v případě zániku rukojemství. Je-li směnka zcela vyplacena osobami, které jsou k tomu obsahem směnky určeny, zanikají všechna práva a povinnosti ze směnky, včetně závazku avalisty. Pokud je takto směnka vyplacena částečně, zanikají všechny závazky jen v rozsahu uskutečněného plnění. *V tomto případě tedy shledáváme naprosto obvyklý průnik ze závazku hlavního do závazku zajišťovacího.*⁷⁰ Nesmíme ale placení na směnku zaměňovat s úhradou na zajišťovanou pohledávku, tedy na kauzální vztah, který je zajištěn zajišťovací směnkou. Taková úhrada by se směnečných závazků nedotkla, jelikož zajišťovací směnka není v akcesorickém vztahu k zajišťované pohledávce.

Nebyla-li směnka zaplacena při splatnosti vůbec, nebo jen zčásti, a došlo-li k jejímu zaplacení až později při výkonu práv ze směnky, nemusí rukojemský závazek tímto zaniknout.

⁶⁸ CHALUPA, Radim. *Zákon směnečný a šekový: Komentář. 1. část. Směnky*. 2. vydání. Praha: nakladatelství Linde Praha, a.s., 2006, s. 270.

⁶⁹ KOVAŘÍK, Zdeněk. Úskalí směnečného rukojemství: 1. část. *Bulletin advokacie*, 2002, č. 11-12, s. 55-63.

⁷⁰ KOVAŘÍK, Zdeněk. Úskalí směnečného rukojemství: 1. část. *Bulletin advokacie*, 2002, č. 11-12, s. 55-63.

Byla-li takto směnka zaplacená předchůdcem avalisty, tedy avalátem nebo osobou zavázanou avalátovi, závazek avalisty bez dalšího zanikne. Byla-li však směnka zaplacená některým z následníků avalisty, bude mu avalista nadále zavázán jako postižník. Jako příklad uvádí JUDr. Kovařík situaci, kdy je na cizí směnce jeden avalista zavázán za výstavce a druhý za příjemce směnky. Je-li taková směnka uhrazena výstavcem, je vyvázán ten avalista, jehož aval směřuje za platícího výstavce, ale druhý avalista, zavázaný za příjemce, vyvázán není. Závazek obou avalistů by však zanikl, kdyby směnku zaplatil akceptant, byť i po splatnosti.⁷¹

Závazek směnečného rukojmího je rovněž akcesorický k závazku avaláta, tedy podmínkou platnosti rukojemství je kromě platné směnky také platný závazek avaláta. Není-li avalát směnečně zavázán, nemůže být směnečně zavázán ani avalista. Tato vazba se týká pouze směnečných práv a povinností, žádné jiné vztahy podmínkou existence rukojemství nejsou. Není-li avalát na směnce podepsán, například v situaci, kdy je jako avalát na směnce označen směnečník, avšak směnka nebyla akceptována, nebo je-li avalát podepsán, ale jeho prohlášení nebo podpis jsou vadné, není avalát směnečným dlužníkem a tím pádem ani směnečné rukojemství za tuto osobu nemůže vzniknout. Pokud se týká vadnosti podpisu avaláta, ustanovení čl. I § 32 odst. 2 ZSŠ uvádí, že *závazek směnečného rukojmího je platný i tehdy, je-li závazek, za který se zaručil, neplatný z jiného důvodu než pro vadu formy*. Tedy pouze formální vada podpisu avaláta způsobí neplatnost podpisu avalisty. Na tomto místě považuji za potřebné objasnit, co je formální vadou podpisu. Kritériem, zda se jedná o podpis platný, je pouze skripturní obsah směnečné listiny. Formálně vadným podpisem je tak například pouhé otištění razítka bez toho, že by se osoba jednající za právnickou osobu na směnku vlastnoručně podepsala, nebo podpis fyzické osoby ve formě křížků nebo jiných znaků, aniž by se staly ve formě úředního zápisu, jak předpokládá čl. III § 2 odst. 1 ZSŠ. Naopak není rozhodné, zda se jedná o podpis existující osoby, která je způsobilá se zavazovat, zda je podpis pravý, vážný, svobodný nebo zda byl podepsán řádně zastoupen. Nemá-li podpis tyto vlastnosti, jedná se o vady materiální, a závazek avalisty bez dalšího ob stojí. Citované ustanovení čl. I § 32 odst. 2 ZSŠ má vliv i na uplatňování námitek avalisty vůči směnečnému věřiteli, o čemž bude pojednáno v samostatné kapitole.

Vztah avalisty k avalátovi má vliv i na výši závazku avalisty. Z předchozího textu vyplývá, že horní hranicí rozsahu závazku avalisty je směnečná suma. Horní hranice je ovšem snížena

⁷¹ KOVAŘÍK, Zdeněk. Úskalí směnečného rukojemství: 1. část. *Bulletin advokacie*, 2002, č. 11-12, s. 55-63.

v případě, že je avalát zavázán v rozsahu nižším, například přijal-li akceptant směnku co do části směnečné sumy v souladu s čl. I § 26 odst. 2 ZSŠ.

K akcesoritě směnečného rukojemství se vyjádřil Vrchní soud v Praze ve svém rozsudku. *Závazek směnečného rukojmího je akcesorický ke směnce jako listinnému cennému papíru a je stejně jako celá směnka nesporný a abstraktní. Je akcesorický také k závazku směnečného dlužníka, za něhož rukojemství směřuje. Tato závislost je však ryze směnečně-právní. K platnosti závazku směnečného rukojmího postačuje, aby podpis dlužníka byl platný pouze formálně, není třeba, aby byl tento dlužník zavázán ze směnky také materiálně.*⁷²

Pokud se týká subsidiarity rukojemského závazku, nalezneme v odborné literatuře zdánlivě protichůdné názory. Zdeněk Kovařík zastává názor, že směnečné rukojemství subsidiární je. Subsidiarita směnečného rukojemství se ale vždy vztahuje k celé směnce, nenalezneme zde subsidiární vztah k jednotlivému směnečnému dlužníkovi. Směnečné rukojemství je totiž záruka za zaplacení směnky jako takové, a není z tohoto pohledu rozhodné, kdo ji nezaplatil. Avalista však není osobou, která je na prvním místě povinna směnku zaplatit, vždy bude následovat až za tím, kdo je k placení na prvním místě povolán obsahem směnky. Podle Kovaříka není pravdou, že je směnku možné předložit k placení namísto akceptanta nebo výstavce směnky jejich avalistovi.⁷³

Radim Chalupa, Josef Kotásek a další autoři⁷⁴ se přiklánějí k názoru, že rukojemský závazek není subsidiární vůbec. Věřitel ze směnky není povinen obracet se nejdříve na avaláta, aby mohl uplatnit pohledávku vůči avalistovi. Může avaláta obejít bez ohledu na to, zda byl ochoten nebo schopen směnku zaplatit. Tento názor vychází především z čl. I § 47 odst. 1 ZSŠ, který stanoví, že *všichni, kdož směnku vystavili, přijali, indosovali nebo se za ni zaručili, jsou zavázáni majiteli rukou společnou a nerozdílnou*. Toto ustanovení zakládá solidaritu rukojemského závazku a závazku principiálního, která pojmově vylučuje jeho subsidiaritu.

Jedná se o rozpor pouze zdánlivý, neboť Zdeněk Kovařík popisuje postavení směnečného rukojmího při splatnosti směnky, kdežto ostatní výše uvedení autoři se zabývají situací, kdy již směnka byla podle čl. I § 38 ZSŠ předložena k placení nebo být předložena měla, a nedošlo

⁷² Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 26. 3. 2002, sp. zn. 5 Cmo 11/2002.

⁷³ KOVAŘÍK, Zdeněk. Úskalí směnečného rukojemství: 1. část. *Bulletin advokacie*, 2002, č. 11-12, s. 55-63.

⁷⁴ CHALUPA, Radim. *Zákon směnečný a šekový: Komentář. 1. část. Směnky*. 2. vydání. Praha: nakladatelství Linde Praha, a.s., 2006, s. 272; KOTÁSEK, Josef. *Zákon směnečný a šekový: Komentář. 1. vydání*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 178; KOTÁSEK, J.; PIHERA, V.; POKORNÁ, J.; RABAN, P.; VÍTEK, J. *Kurs obchodního práva: právo cenných papírů*. 5. vydání. Praha: nakladatelství C. H. Beck, 2009, s. 214.

k jejímu úplnému zaplacení. Tuto situaci předpokládá i výše zmíněný čl. I § 47 odst. 1 ZSŠ. Měla-li bych tedy tuto problematiku shrnout, uvedla bych následující. Ve fázi splatnosti směnky se projevuje subsidiarita rukojemského závazku k placení směnky, neboť předložení směnky k placení nesměřuje nikdy na avalistu, i kdyby on sám byl v postavení dlužníka přímého, ale vždy na akceptanta u směnky cizí nebo na výstavce směnky vlastní. Při následném výkonu práv majitelem směnky, tedy v období po splatnosti směnky, nebyla-li směnka zcela zaplacená, se již o subsidiaritě rukojemského závazku hovořit nedá. Zde se uplatní čl. I § 47 odst. 1 ZSŠ, který zakládá solidaritu rukojemského závazku a závazku principiálního. Plnění lze požadovat na kterémkoliv z dlužníků, na několika z nich anebo na všech, bez ohledu na pořadí, ve kterém jednotlivé závazky vznikly. Směneční dlužníci nemusí být k zaplacení směnečného dluhu povoláváni postupně v závislosti na úspěchu nebo neúspěchu při uplatnění požadavku na plnění vůči některému z předchůdců. Věřitel se tedy již v této fázi nemusí obrátit nejdříve na avaláta, než uplatní svou směnečnou pohledávku vůči avalistovi. Tato skutečnost může v praxi činit problémy laické veřejnosti, která se zajišťovacími závazky vlastnost subsidiarity automaticky spojuje. Námitka, že je možné po avalistovi požadovat zaplacení směnky až poté, kdy nezaplatil hlavní dlužník, by ale u soudu neměla šanci na úspěch.⁷⁵ Není rozhodné, zda budeme nazývat rukojemský závazek závazkem subsidiárním nebo ne, jednalo by se z mého pohledu o spor čistě akademický bez zásadních dopadů do praxe. Za podstatné považuji to, jak se rukojemský závazek „chová“, což bylo v předchozích odstavcích objasněno.

4.6 Placení směnky rukojmím

Jak jsem uvedla výše, předložení směnky k placení nikdy nesměřuje na avalistu. Zaplatí-li za směnku kterýkoliv avalista, jedná se vždy o následnou úhradu nevyplacené směnky zajišťujícím dlužníkem, a tedy o placení postižní, a majitel směnky vůči avalistovi vykonává práva dle čl. I § 48 ZSŠ.⁷⁶

Zaplatí-li rukojmí vše, co majitel směnky důvodně požaduje, má dle ustanovení čl. I § 50 odst. 1 ZSŠ právo na vydání směnečné listiny. Důvodem je jak stažení směnky z oběhu, tak to, že avalista tím získá legitimaci pro výkon svých regresních nároků ze směnky. Rovněž má

⁷⁵ Viz např. rozsudek Krajského soudu v Ostravě, pobočka v Olomouci ze dne 25. 11. 2011, sp. zn. 6 Cm 455/2011, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. 6. 2010, sp. zn. 29 Cdo 998/2009.

⁷⁶ KOVAŘÍK, Zdeněk. Úskalí směnečného rukojemství: 2. část. *Bulletin advokacie*, 2003, č. 1, s. 56-67.

právo na vydání protestní listiny, pokud byla směnka protestována, což má ovšem význam pouze u avalisty za nepřímého dlužníka, tedy typicky za výstavce směnky cizí, protože výkon práv proti přímým dlužníkům není protestací podmíněn.⁷⁷

Pokud se týká potvrzení o zaplacení, čl. I § 50 ZSŠ nepočítá s kvitováním směnky. Povinnost kvitovat směnku je výslovně dána v případě, že je směnka placena řádně při splatnosti osobami k tomu určenými. Taková listina nadále přestává být směnkou a všechna práva z ní vyplývající zanikají. Kvitance je potom pouze důkazem o tom, že takový závazkový vztah někdy existoval. Naproti tomu, pokud směnku zaplatí avalista, vznikají ze směnky další práva v souladu s čl. I § 32 odst. 3. Avalista tak nabývá práv ze směnky proti tomu, za koho se zaručil, a proti všem, kdo jsou této osobě směnečně zavázáni. Vystavením standardní kvitance by se setřel rozdíl mezi směnkami zaplacenými řádně při splatnosti, z nichž již práva a povinnosti zanikly, a těmi, z nichž ještě plynou práva postižní dle čl. I § 49 ZSŠ. Bylo by tedy na místě, má-li ke kvitanci dojít, připojit údaj o tom, že směnka byla zaplacena avalistou.⁷⁸ Za vhodný postup nelze považovat škrtnutí rukojemského prohlášení na směnce, jak avalisté po zaplacení směnky v praxi často činí. Regresní nárok totiž vzniká pouze osobě směnečného dlužníka, která za směnku zaplatí, jiní plátcí těchto práv nenabývají. Škrtnutím avalu avalista ze směnky mizí a jeho směnečná legitimace k dalšímu výkonu práv je tak oslabena, neboť z textu směnky není zřejmé, zda směnku zaplatil jako směnečný dlužník nebo jako osoba směnečně nezavázaná. Ač ZSŠ tuto situaci nijak neřeší, tudíž škrtnutí rukojemského prohlášení směnce nezakazuje, při úplném zaplacení směnky avalistou nelze tento postup doporučit. Naopak doporučeným opatřením je vystavení mimosměnečného potvrzení o zaplacení.⁷⁹

Komplikovanější situace nastává v případě, kdy se avalista zaručí za zaplacení směnky jen pro část směnečného peníze v souladu s ustanovením čl. I § 30 odst. 1 ZSŠ, nebo ručí-li za závazek akceptanta, který směnku přijal co do části směnečné sumy dle čl. I § 26 odst. 1. V takových případech je směnečný závazek rukojmího menší, než je směnečná suma. Přestože avalista uhradí celý svůj závazek, majitel směnky není uspokojen zcela a z pohledu směnky jako takové se jedná o částečné uspokojení. Ač zákon takovou situaci předvídá, částečné placení na směnku v čl. I § 50 neupravuje. Je evidentní, že majitel směnky nemůže

⁷⁷ Viz čl. I § 53 ZSŠ.

⁷⁸ KOVAŘÍK, Zdeněk. Úskalí směnečného rukojemství: 2. část. *Bulletin advokacie*, 2003, č. 1, s. 56-67.

⁷⁹ KOVAŘÍK, Zdeněk. Úskalí směnečného rukojemství: 2. část. *Bulletin advokacie*, 2003, č. 1, s. 56-67.

avalistovi směnku vydat, přestože je avalista vůči němu zcela vyvázán, jelikož v rozsahu nezaplaceném avalistou zůstávají závazání ostatní dlužníci a k výkonu zbývajících práv je pro majitele směnky nezbytné si směnečnou listinu ponechat. Směnka bude vydána až tomu, kdo směnečnou sumu zcela doplatí. Avalista ale bude mít právo na vyznačení částečného placení na směnku v souladu s ustanovením čl. I § 39 odst. 1 nebo čl. I § 51. Rovněž bude mít právo na vydání mimosměnečného potvrzení o tom, co bylo zaplaceno. Čl. I § 51 dále dává avalistovi nárok na to, aby mu majitel směnky vydal ověřený opis směnky a protest, aby mu byl umožněn další postih. Pokud se týká protestní listiny, bude mít avalista nárok na vydání výpisu z knihy protestů, neboť i protestní listinu bude majitel směnky potřebovat pro výkon dalších práv.⁸⁰

Na rozdíl od předchozího výkladu, kde avalista zaplatil celou směnečnou sumu, a škrtnutí rukojemského prohlášení na směnce by bylo problematické, je tady situace odlišná. V těch případech, kdy je avalistou zcela uhrazen jeho závazek, ale směnečná suma je zaplacena jen zčásti a směnku není možné avalistovi vydat, je totiž škrtnutí rukojemského prohlášení zcela namístě. Směnka zůstává v oběhu a pro avalistu je bezpečnější, je-li z ní jeho závazek formálně odstraněn. Navíc on sám směnku nebude k dalšímu postihu potřebovat, protože k tomu mu poslouží úřední opis směnky. Tento je ale třeba pořídit před tím, než je rukojemské prohlášení na směnce škrtnuto.⁸¹

4.7 Výkon práv ze směnky proti směnečnému rukojmímu a regresní nárok směnečného rukojmího

Výkon práv ze směnky proti směnečnému rukojmímu není podmíněn prezentací směnky tomuto rukojmímu. Nepředložení směnky k placení směnečnému rukojmímu nemá nikdy za následek zánik práv ze směnky, zachovací účinek prezentace se tedy vůči avalistovi neprojeví. Prezentace směnky vůči avalistovi má pouze legitimační (upomínací) účinek, to znamená, že předložením směnky k placení se její majitel legitimuje jako osoba oprávněná ze směnky. *Při plnění této funkce prezentace směnky je majitel směnky zastupitelný, takže i doručení směnečného platebního rozkazu s žalobním návrhem směnečnému rukojmímu může plnohodnotně nahradit předložení směnky přímo majitelem.*⁸² Ve vztahu ke směnečnému

⁸⁰ KOVAŘÍK, Zdeněk. Úskalí směnečného rukojemství: 2. část. *Bulletin advokacie*, 2003, č. 1, s. 56-67.

⁸¹ Tamtéž.

⁸² Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 10. 1. 2006, sp. zn. 7 Cmo 348/2004.

rukojmímu majitel směnky nemusí učinit žádné kroky před výkonem práv ze směnky. Nastal-li legitimační účinek prezentace směnky až doručením směnečného platebního rozkazu spolu se žalobním návrhem, jediným důsledkem je to, že avalista není v prodlení se zaplacením směnečné sumy.⁸³

Jde-li však o směnečného rukojmího za nepřímého dlužníka ze směnky, musí být směnka předložena k placení přímému směnečnému dlužníku, a bylo-li by třeba, také protestována. Protest ale také nesměřuje vůči směnečnému rukojmímu, ale podle okolností vůči směnečníku, příjemci, výstavci vlastní směnky nebo umístěnci.⁸⁴ Vůči směnečnému rukojmímu za nepřímého směnečného dlužníka majitel směnky rovněž nemusí činit žádné kroky před výkonem práv ze směnky a může k výkonu práv bez dalšího přistoupit.

Výkon práv vůči směnečnému rukojmímu je vždy součástí směnečného postihu, avalista tak je povinen zaplatit vše, co je uvedeno v čl. I § 48 odst. 1 ZSŠ. Je povinen zaplatit směnečný peníz nebo jeho nezaplacenou část,⁸⁵ úroky, byly-li ujednány, a úroky 6 % ročně ode dne splatnosti do zaplacení dlužné částky, jejichž základem je výše směnečné jistiny anebo její části, je-li avalista zavázán hradit jen její část. Dále je směnečný rukojmí povinen uhradit útraty majitele směnky spojené s jejím nezaplacením, například útraty protestu. V poslední řadě je avalista povinen zaplatit odměnu ve výši jedné třetiny procenta směnečného peníze anebo z její části, nebyla-li dohodnuta nižší výše.

Majitel směnky může využít mimosoudního výkonu směnečných práv vůči směnečnému rukojmímu, například jednostranného započtení v případě, kdy je majitel směnky zároveň z jiného důvodu než z předmětné směnky dlužníkem avalisty.⁸⁶ Nemá-li majitel směnky možnost využít mimosoudního výkonu práva, obrátí se na soud s návrhem na vydání směnečného platebního rozkazu dle § 175 občanského soudního řádu.⁸⁷

Avalista, který na směnku plnil, získává okamžikem poskytnutí tohoto plnění právo na výkon dalšího postihu. Jeho směnečným dlužníkem se stane avalát a dále všichni, kdo avalátovi směnečně odpovídají, tedy přímí dlužníci a z nepřímých dlužníků předchůdci avaláta. Totéž se týká i avalistů těchto osob, protože ty mají stejné postavení. Směnečnými

⁸³ Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 10. 1. 2006, sp. zn. 7 Cmo 348/2004.

⁸⁴ KOVAŘÍK, Zdeněk. Úskalí směnečného rukojemství: 2. část. *Bulletin advokacie*, 2003, č. 1, s. 56-67.

⁸⁵ Je-li avalátem příjemce, který přijal směnku jen do určité výše, pak avalista platí směnečný peníz rovněž do této výše. Pokud se avalista zavázal co do části směnečného peníze, je tímto omezen rozsah jeho závazku a platí směnečný peníz do této výše.

⁸⁶ KOVAŘÍK, Zdeněk. Úskalí směnečného rukojemství: 2. část. *Bulletin advokacie*, 2003, č. 1, s. 56-67.

⁸⁷ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

dlužníky avalisty, který za směnku zaplatil, se nestávají avalátovi nástupci a jejich směneční rukojmí a další avalisté, ručící za stejného avaláta. Avalista, který převzal rukojemství za dlužníka, totiž neodpovídá tomuto dlužníkovi, ale jeho věřitelům.⁸⁸

Avalistovy nároky jsou vždy nároky ve smyslu ustanovení čl. I § 49 ZSŠ. Směnečný rukojmí, který na směnku platil, může tedy vymáhat celou částku, kterou zaplatil, šestiprocentní úroky z této částky ode dne, kdy zaplatil směnečný dluh, své útraty, které vynaložil v bezprostřední souvislosti s výkonem postihu a odměnu ve výši jedné třetiny procenta směnečného peníze, nebyla-li sjednána odměna nižší. I směnečný rukojmí může svá práva vykonat mimosoudně, má-li k tomu vytvořeny podmínky, a vždy může přistoupit k výkonu prostřednictvím soudního řízení. Stejně jako každý jiný oprávněný ze směnky i avalista může navrhopvat vydání směnečného platebního rozkazu. Spornou se však stává otázka, zda by mohl být směnečný platební rozkaz vydán v případě, kdy má avalista k dispozici nikoli originál směnky, ale její úřední opis.⁸⁹

4.8 Námitková obrana směnečného rukojmího

Námitková obrana avalisty je velmi zajímavým a v praxi nesmírně důležitým tématem. Rozumí se jí nejen procesní obrana v rámci soudního řízení ve smyslu občanského soudního řádu⁹⁰, ale obrana směnečného rukojmího vůbec. Například pokud se majitel směnky obrátí na avalistu s upomínkou k zaplacení směnky, avalista vůči němu může uplatnit své výhrady, a bude na posouzení majitele směnky, jak s nimi naloží a zda přistoupí k dalšímu vymáhání směnky. V rámci zkráceného směnečného rozkazního soudního řízení však avalista musí uplatnit námitky vždy, chce-li se ubránit povinnosti placení na směnku, a zde se tedy námitková problematika projeví nejvýrazněji.

Pokud jde o směnečné námitky absolutní, především námitku, že daná listina neobstojí jako platná směnka, avalistovi tyto námitky svědčí vždy a v plném rozsahu. Z listiny, která není platnou směnkou, nemohou nikomu plynout práva ani povinnosti, nemůže tedy avalistu zavazovat. Jedná se o běžný typ námitek, které ve vztahu ke směnečnému rukojmímu nevykazují žádná specifika.⁹¹

⁸⁸ KOVAŘÍK, Zdeněk. *Směnka a šek v České republice*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 182.

⁸⁹ KOVAŘÍK, Zdeněk. Úskalí směnečného rukojemství: 2. část. *Bulletin advokacie*, 2003, č. 1, s. 56-67.

⁹⁰ Viz § 175 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů.

⁹¹ KOVAŘÍK, Zdeněk. Úskalí směnečného rukojemství: 2. část. *Bulletin advokacie*, 2003, č. 1, s. 56-67.

Směnečné námitky relativní jsou ty, které jsou vázány na postavení namítajícího v určitém vztahu, a jiní dlužníci, stojící mimo tento vztah, jich nemohou použít. Jedná se zejména o námitku materiální vady podpisu s tím, že se vždy námitka týká podpisu namítající osoby (nebo podpisu, který má být podpisem namítající osoby). Dále mezi relativní námitky patří námitka promlčení, námitka nesprávného vyplnění blankosměnky, námitka změny textu směnky po podpisu dlužníka a další. Pro avalistu při uplatnění relativních námitek platí to stejné, co pro ostatní směnečné dlužníky. Nemůže však činit námitky pramenící ze vztahů, jichž se sám avalista neúčastnil, přestože jich byl účasten jeho avalát.⁹²

Avalistovi svědčí také zvláštní skupina relativních námitek, které jsou přístupné pouze jemu. První takovou námitkou je námitka neplatnosti rukojemského prohlášení z hlediska jeho obsahu. Směnka je jako celek platná, podpis avalisty je formálně i materiálně bezvadný, ale rukojemské prohlášení neodpovídá požadavkům stanoveným v čl. I § 31 ZSŠ. Tato námitka svědčí pouze tomu, kdo je pod takovým rukojemským prohlášením podepsán. Další zvláštní námitkou avalisty je námitka absence avaláta. Může se jednat například o případ, kdy aval směřuje za osobu, která se na směnce sice vyskytuje, ale není na ní formálně správně podepsána jako směnečný dlužník, nebo případ, kdy se avalista zaručuje za osobu, která není účastna směnky vůbec. Tato námitka přísluší všem avalistům za tuto osobu. Další speciální námitkou je zánik směnečného závazku avaláta. Směnečné rukojemství bylo v tomto případě založeno platně, ale avalát později přestal být směnečným dlužníkem. Může se jednat o situaci, kdy avalát nebo jeho předchůdce za směnku zaplatil. Tím zaniká závazek jeho i všech ostatních směnečných dlužníků, včetně směnečných rukojmí. Stejně účinky má i zaplacení směnky umístěncem. Avalát v postavení dlužníka nepřímého sice bude mít po zaplacení směnky nárok na další směnečný postih, ten se ale týká přímých dlužníků ze směnky, nikdy ne jeho avalisty. Směnečný závazek avaláta a tím pádem i jeho avalisty může zaniknout i obmeškáním, to znamená neprovedením zachovacích úkonů nebo jejich neprovedením včas a řádně⁹³.

Zajímavou problematikou je uplatnění námitek z kauzálního vztahu směnečným rukojmím. Námitky z kauzálního vztahu spočívají v tom, že je namítána absence, neplatnost nebo jiná vada kauzálního vztahu, který je zajištěn směnkou. Obecně platí, že směnečný rukojmí může uplatnit pouze ty kauzální námitky, které se zakládají na jeho vlastních vztazích

⁹² KOVAŘÍK, Zdeněk. Úskalí směnečného rukojemství: 2. část. *Bulletin advokacie*, 2003, č. 1, s. 56-67.

⁹³ Viz ust. čl. I § 53 ZSŠ.

k majiteli směnky, nikoliv ale na vztazích mezi avalátem a majitelem směnky. V praxi se ovšem může stát (a často se tak i stává), že avalista nemá žádný vztah ke směnkou zajištěné kauzální pohledávce. Takové rukojemství je potom jen abstraktním směnečným ručením. Například si lze představit, že je směnka avalována pouze za účelem zajištění zaplacení směnky, ze snahy směnečného rukojmího vyhovět směnečnému dlužníku. Důvodem avalistova podpisu na směnce pak bude směnečná smlouva uzavřená mezi avalistou a avalátem, ale chybí zde kauzální vztah mezi avalistou a remitentem a tím pádem chybí i podklad pro případné kauzální námitky avalisty vůči remitentovi.

Má-li směnečný rukojmí proti remitentovi směnky nějaké kauzální námitky, pak tyto musí vyplývat z jejich vzájemných mimosměnečných vztahů, zpravidla smluvních, které budou podkladem pro tyto námitky. Mohou být obsahem směnečné smlouvy, která je základem směnečného rukojemství, nebo může být příslušné ujednání uzavřeno i později, mimo tuto smlouvu. Smluvní ošetření vztahu mezi avalistou a remitentem je pro avalistu mimořádně důležité a avalista by měl dbát na jeho kvalitu. Může si vyhradit možnost uplatnění námitek, které by jinak příslušely pouze avalátovi. Často se ale stává, že avalista této možnosti nevyužije, ať už z neznalosti nebo z jiného důvodu, a potom dojde k situaci, že je povinen na směnku platit i přes to, že ostatní dlužníci se kauzálními námitkami povinnosti na směnku platit ubránili.⁹⁴ Je třeba mít na paměti také to, že směnečná smlouva váže pouze své účastníky a v souladu s ustanovením čl. I § 17 ZSŠ nepůsobí vůči dalšímu nabyvateli směnky, pokud nabyl směnku chráněným způsobem (tj. nikoliv vědomě na škodu dlužníka)⁹⁵.

Judikatura k tomuto tématu je ustálená. Například rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 2. 2. 1999 říká, že *směnečný rukojmí sice nemůže uplatnit proti směnečnému platebnímu rozkazu námitky, které se zakládají pouze na vztahu remitenta a akceptanta, může však uplatnit námitky, které se zakládají na jeho vlastním vztahu k remitentovi.*⁹⁶ Podobně rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. 5. 2004 stanoví, že avalista podpisem směnky nevstupuje do mimosměnečných vztahů avaláta, a to i kdyby se směnkou souvisely, proto nemůže namítat okolnosti z kauzálních vztahů avaláta vůči třetím osobám.⁹⁷ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ke stejné otázce říká, že avalista může činit vůči majiteli směnky námitky, které se zakládají na jejich vlastním vztahu, nemůže ale činit námitky založené na

⁹⁴ KOVAŘÍK, Zdeněk. *Směnka jako zajištění*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 42.

⁹⁵ KOVAŘÍK, Zdeněk. *Směnka jako zajištění*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 42.

⁹⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 2. 2. 1999, sp. zn. 32 Cdo 519/1998.

⁹⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. 5. 2004, sp. zn. 29 Odo 810/2003.

vztazích avaláta k majiteli směnky.⁹⁸ Další rozsudek Vrchního soudu v Praze se vyjadřuje k možnosti uplatnění kauzálních námitek ze směnečné dohody uzavřené mezi avalistou a avalátem. Je-li důvodem přijetí rukojemského závazku vztah rukojmího ke směnečnému dlužníkovi, za kterého přejímá směnečné rukojemství, rukojmí tak zajišťuje splnění směnečného závazku, nikoliv splnění kauzálního závazku. Chybí zde vlastní vztah k majiteli směnky a nelze uplatňovat námitky vyplývající z dohody mezi avalistou a avalátem. *Aby mohl směnečný rukojmí vznést námitku z vlastního vztahu k majiteli směnky, musí mít s majitelem uzavřenu směnečnou dohodu, v níž jsou specifikovány podmínky, za nichž převzal rukojemský závazek.*⁹⁹

Za zmínku stojí ustanovení čl. I § 17 ZSŠ, které říká, že *kdo je žalován ze směnky, nemůže činit majiteli námitky, které se zakládají na jeho vlastních vztazích k výstavci nebo k dřívějším majitelům, ledaže majitel při nabývání směnky jednal vědomě na škodu dlužníka*. Toto ustanovení je v zákoně systematicky zařazeno pod souhrnný nadpis „indosament“, avšak jeho dosah je širší. Vyjadřuje jak zásadu nespornosti směnečných závazků, tedy to, že splňuje-li směnka formální zákonné požadavky, má její majitel právo na její zaplacení, tak zásadu abstraktnosti směnečných závazků, což znamená, že směnečné závazky jsou zcela samostatné, oddělené od obecně-právních závazkových vztahů, které vedly k jejich vzniku. I v případě tzv. směnek zajišťovacích lze dovést, že nejsou akcesorickým závazkem ve vztahu k závazku jinému. Námitky, které ustanovení čl. I § 17 ZSŠ zmiňuje, musíme chápat jako námitky kauzální, jejichž základ leží právě v obecně-právních závazkových vztazích. Jedná se tedy vždy o námitky relativní, protože jsou možné jen mezi určitými účastníky směnečně-právního vztahu. Důsledkem tohoto ustanovení je skutečnost, že dlužník může vznášet majiteli směnky kauzální námitky, které mají původ ve vztahu tohoto konkrétního dlužníka vůči tomuto konkrétnímu věřiteli. Je-li směnka indosována, každý indosatář nabývá směnku a práva s ní spojená, ale není právním nástupcem předchozího majitele. Je tak zakotvena neodvislost jednotlivých po sobě jdoucích majitelů směnky, jedná-li se o směnku na řad. Jiná situace nastává u tzv. rektasměnek (ve směnečné listině opatřených doložkou „nikoliv na řad“ nebo doložkou obdobného významu), které nelze indosovat. Takové směnky lze převést pouze cesí a nový majitel není originálním věřitelem, ale jen vstupuje do práv majitele

⁹⁸ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 13. 7. 1998, sp. zn. 9 Cmo 3/1998.

⁹⁹ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 17. 9. 2001, sp. zn. 9 Cmo 44/2001.

předchozího, dlužníkovi tak zůstávají zachovány kauzální námitky z původního vztahu i vůči novému majiteli směnky.

Ustanovení čl. I § 17 ZSŠ pamatuje také na situaci, kdy majitel směnky jedná při nabývání směnky vědomě na škodu dlužníka. Tehdy je prolomena zásada nespornosti a abstraktnosti směnečných závazků a kauzální námitky mající původ ve vztahu dlužníka a původního majitele směnky by možné byly. V praxi se jedná o situace, kdy se majitel směnky obává, že proti jeho požadavku na zaplacení směnky uplatní dlužník účinně kauzální námitky, a proto naoko indosuje směnku na jiný subjekt. Takto indosovaná směnka budí v dlužníkovi dojem, že uplatnění kauzálních námitek z původního vztahu již není možné. Majitel směnky však ve skutečnosti nemá v úmyslu směnku indosovat a uzavře s novým majitelem dohodu spočívající v tom, že nový majitel směnku vyinkasuje a výtěžek indosantovi odevzdá. Toto jednání má evidentně za cíl zbavit dlužníka kauzálních námitek a je nepochybně jednáním ke škodě dlužníka ve smyslu čl. I § 17 ZSŠ, proto směnečný dlužník může námitkovou obranu příslušející mu z původního vztahu uplatnit i vůči novému majiteli směnky. Takový převod směnky, kdy cílem původního majitele směnky není směnku prodat, ale zbavit směnečného dlužníka procesní obrany, je v odborné literatuře i judikatuře označován jako důvěrnický indosament.

Ústavností citovaného ustanovení čl. I § 17 ZSŠ se zabýval Ústavní soud na základě podané ústavní stížnosti. Dospěl k názoru, že citované ustanovení není v rozporu s ústavním pořádkem, ačkoliv postupem výše nastíněným v praxi dochází ke snaze zneužít směnečně-právní instituty a principy v neprospěch jedné ze smluvních stran. Shledal tak jádro problému nikoliv v citovaném ustanovení, ale v právní praxi, jež jeho aplikaci provází. Ústavní soud zdůraznil přednost ústavně konformní interpretace právního předpisu před jeho derogací, tj. *pokud se právní předpis jeví Ústavnímu soudu jako problematický, pokouší se nalézt před jeho zrušením takovou výkladovou alternativu, která by byla v souladu s ústavním pořádkem.*¹⁰⁰ V tomtéž nálezu Ústavní soud vyslovil názor, že ačkoliv je právní institut směnky založen na přísné formálnosti směnečných vztahů, tato formálnost by neměla vychylovat práva ze směnečného vztahu plynoucích ve prospěch jedné ze zúčastněných stran, a to zejména za situace, kdy směnečná praxe inklinuje k využívání zajišťovací funkce směnek. Směnečný dlužník a směnečný věřitel jsou formálně v rovném postavení, ovšem

¹⁰⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 18. 7. 2013, sp. zn. IV.ÚS 457/10.

faktická situace může být odlišná. Navíc nezřídka dochází k situacím, kdy je směnka využívána i ve vztahu k těm subjektům, od nichž nelze očekávat hlubší povědomí o směnečném právu, což pro ně může mít zcela fatální důsledky. I ve svém dřívějším nálezu Ústavní soud konstatoval, že *současné napětí spojené se směnkami je způsobeno zejména jejich nevhodným používáním (zneužíváním) zejména vůči subjektům, po nichž nelze znalost specifické a značně rigidní směnečné úpravy spravedlivě požadovat.*¹⁰¹ Z toho důvodu je zejména třeba chránit spotřebitele a naznačeným řešením je de lege ferenda zavedení rektasměnek k zajištění spotřebitelských úvěrů, které nelze převést indosamentem, ale pouze cesí, tudíž se neuplatní ustanovení čl. I § 17 ZSŠ a možnost kauzálních námitek je tak zachována. Stejně řešení naznačil i Vrchní soud v Praze ve svém rozsudku ze dne 29. 4. 2013 sp. zn. 9 Cmo 122/2013. Domnívám se, že všechna citovaná rozhodnutí mají pro budoucí právní praxi v oblasti směnečného práva velký význam. Ačkoliv je dle mého názoru ochrana spotřebitele v některých otázkách až příliš zdůrazňována, ve vztahu k formálnímu směnečnému právu je na místě spotřebiteli poskytnout zvýšenou míru ochrany, neboť orientace ve směnečně-právní úpravě a perfektní znalost jednotlivých směnečných institutů, při vstupu do směnečně-právních vztahů naprosto nezbytná, může být pro spotřebitele velmi obtížná.

Ve vztahu ustanovení čl. I § 17 ZSŠ ke směnečnému rukojemství je třeba zdůraznit, že avalista může zásadně činit vůči majiteli směnky jen takové námitky, které mají původ v jeho vlastních vztazích k majiteli směnky. Nabyli-li však majitel směnku nepoctivě, tj. jednal-li vědomě na škodu dlužníka, může avalista činit vůči majiteli i námitky z jeho vlastních vztahů k předchozímu majiteli směnky. Nemůže však činit vůči majiteli směnky námitky, které přísluší avalátovi vůči prvnímu majiteli směnky, a to ani tehdy, nabyli-li majitel směnku nepoctivě. Tyto námitky by totiž nemohl uplatnit ani před indosací směnky, jelikož neměly podklad v jeho vlastních vztazích k původnímu majiteli směnky a tudíž mu nepříslušely.¹⁰²

¹⁰¹ Nález Ústavního soudu ze dne 16. 10. 2012 sp. zn. Pl. 16/12.

¹⁰² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. 5. 2004, sp. zn. 29 Odo 810/2003.

5. Závěr

Cílem mé diplomové práce bylo popsat základy směnečného práva, platnou směnečně-právní úpravu i její historický vývoj. Zejména jsem se zaměřila na podrobnou analýzu institutu směnečného rukojemství a na postavení avalisty ve směnečně-právním vztahu. V první části práce jsem se věnovala směnkám obecně, vývoji směnek a vývoji směnečně-právní regulace a náležitostem směnky. Ve druhé části práce jsem se zaměřila na směnečné rukojemství jako speciální směnečný zajišťovací institut a rozebrala jsem jeho charakteristické znaky ve světle judikatury českých soudů i odborné literatury.

Závěrem bych chtěla připomenout, že směnka je listinný cenný papír se zákonem předepsaným obsahem, do něhož je vtělena peněžitá pohledávka. Tato je neoddělitelně spjata se směnkou, což má za důsledek, že se zánikem směnky zanikne i do ní vtělená pohledávka. Práva a povinnosti účastníků směnečného vztahu jsou vymezeny přímo textem směnky. Náležitosti směnky jsou vymezeny zákonem a jejich nedodržení má za následek neplatnost směnky. Směnky mají svůj původ už v pradávnu a i v současnosti jsou v praxi velmi často užívané a nenahraditelné.

České směnečné právo hlásí k ženevské směnečně-právní skupině. Úmluvy sjednané na konferenci v Ženevě v roce 1930 se staly podkladem pro právní úpravu směnečných vztahů v kontinentální Evropě a jejich dosah hranice Evropy dokonce překročil. Tato právní úprava je součástí našeho právního řádu dosud v prakticky nezměněné podobě.

Zákon č. 191/1950 Sb., směnečný a šekový hodnotím jako velmi kvalitní předpis, jehož případné novelizace bych považovala za neúčelné. Jedinou výjimkou je konstrukce nevyvratitelné právní domněnky vyjádřené v ustanovení čl. I § 31 odst. 4, jež je postavena tak, že není-li na směnce výslovně uvedena osoba avaláta, platí, že se rukojemský závazek přejímá za výstavce směnky, který je u směnky vlastní dlužníkem přímým a u směnky cizí dlužníkem nepřímým. V důsledku toho vzniká rozdíl v postavení směnečného rukojemce na směnce vlastní a na směnce cizí, aniž by k tomu dle mého názoru směřovala vůle účastníků směnečně-právního vztahu. Jak jsem již uvedla v příslušné kapitole, současná právní úprava se v tomto ohledu liší od právní úpravy předchozí.

Směnečné rukojemství je specifickým směnečným institutem, který slouží k zajištění povinnosti zaplatit na směnku. Jeho charakteristickými vlastnostmi, které ho odlišují od obecného ručení podle občanského zákoníku, jsou zejména omezená akcesorita a prakticky

zcela potlačená subsidiarita tohoto závazku. Typickým je také princip směnečného regresu rukojmího.

Pokud se týká povahy směnečných závazků, musím opět zdůraznit jejich neobyčejnou právní přísnost, která se promítá do všech směnečně-právních institutů, včetně směnečného rukojemství. Ačkoliv je aval v našem směnečně-právním prostředí nezbytným a těžko zastupitelným institutem, jeho využití považuji za vhodnější při obchodním styku, mezi subjekty které mají větší právní povědomí a disponují ve větší míře schopnostmi odhadnout důsledky a povinnosti vyplývající pro ně z tohoto institutu v praxi.

6. Seznam použitých zdrojů

Knižní zdroje:

- CHALUPA, Radim. *Základy směnečného práva*. 2. vydání. Praha: nakladatelství Linde Praha, a.s., 2008, 319 s.
- CHALUPA, Radim. *Zákon směnečný a šekový: Komentář. 1. část. Směnky*. 2. vydání. Praha: nakladatelství Linde Praha, a.s., 2006, 623 s.
- KOTÁSEK, Josef. *Zákon směnečný a šekový: Komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, 404 s.
- KOTÁSEK, Josef a kol. *Kurs obchodního práva: právo cenných papírů*. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 419 s.
- KOVAŘÍK, Zdeněk. *Směnka jako zajištění*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 128 s.
- KOVAŘÍK, Zdeněk. *Směnka a šek v České republice*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, 642 s.

Judikatura:

- Nález Ústavního soudu ze dne 18. 7. 2013, sp. zn. IV. ÚS 457/10.
- Nález Ústavního soudu ze dne 16. 10. 2012, sp. zn. Pl. 16/12.
- Rozsudek Krajského obchodního soudu v Brně ze dne 18. 2. 1994, sp. zn. 5 Cm 27/1994.
- Rozsudek Krajského obchodního soudu v Brně ze dne 29. 4. 1994, sp. zn. 5 Cm 51/1994.
- Rozsudek Krajského soudu v Ostravě, pobočka v Olomouci ze dne 25. 11. 2011, sp. zn. 6 Cm 455/2011.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 12. 2010, sp. zn. 29 Cdo 427/2009.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 3. 2003, sp. zn. 29 Odo 483/2002.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 9. 2007, sp. zn. 29 Cdo 1047/2007.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 3. 2003, sp. zn. 29 Odo 483/2002.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 9. 2007, sp. zn. 29 Cdo 1047/2007.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 2. 2. 1999, sp. zn. 32 Cdo 519/1998.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. 5. 2004, sp. zn. 29 Odo 810/2003.

- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2013, sp. zn. 29 Cdo 3817/2012.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. února 2009, sp. zn. 29 Cdo 3964/2007.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. ledna 2011, sp. zn. 29 Cdo 3106/2009.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 3. 2010, sp. zn. 29 Cdo 2352/2008.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. 5. 2004, sp. zn. 29 Odo 810/2003.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. 6. 2010, sp. zn. 29 Cdo 998/2009.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. ledna 2004, sp. zn. 29 Odo 842/2002.
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 1. 3. 1995, sp. zn. 5 Cmo 387/1994.
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 29. 6. 1998, sp. zn. 5 Cmo 13/1997.
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 11. 11. 1997, sp. zn. 5 Cmo 551/1996.
- Rozsudek vrchního soudu v Praze ze dne 30. 6. 1999, sp. zn. 9 Cmo 160/1999.
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 17. 2. 2004, sp. zn. 5 Cmo 480/2003.
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 22. 5. 2000, sp. zn. 9 Cmo 758/1999.
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 26. 3. 2002, sp. zn. 5 Cmo 11/2002.
- Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 10. 1. 2006, sp. zn. 7 Cmo 348/2004.
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 13. 7. 1998, sp. zn. 9 Cmo 3/1998.
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 17. 9. 2001, sp. zn. 9 Cmo 44/2001.
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 29. 4. 2013, sp. zn. 9 Cmo 122/2013.
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 4. 5. 1999, sp. zn. 5 Cmo 657/1998.

Články v odborných časopisech:

- KOTÁSEK, Josef. Směnečné rukojemství. *Právní rozhledy*, 2000, roč. 8, č. 4, s. 138-143.
- KOVAŘÍK, Zdeněk. Úskalí směnečného rukojemství: 1. část. *Bulletin advokacie*, 2002, č. 11-12, s. 55-63.
- KOVAŘÍK, Zdeněk. Úskalí směnečného rukojemství: 2. část. *Bulletin advokacie*, 2003, č. 1, s. 56-67.
- ZAPLETAL, P. Srovnání právní úpravy směnek v ženevském a anglosaském právu. *Právní rozhledy*, 1999, č. 11, s. 610.

Internetové zdroje:

- Convention Providing a Uniform Law For Bills of Exchange and Promissory Notes (Geneva, 1930) The League of Nations. Dostupné na <<http://www.jus.uio.no/lm/bills.of.exchange.and.promissory.notes.convention.1930/doc.html>>

Právní předpisy:

- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 191/1950 Sb., směnečný a šekový, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 1/1928 Sb., směnečný zákon.

Další zdroje:

- ENENKL, Vladimír. Směnečné ručení ve světle současné judikatury: diplomová práce. Brno: Právnická fakulta Masarykova univerzity, 2007/2008, s. 26. Vedoucí diplomové práce Josef Kotásek.

7. Shrnutí

Tato diplomová práce se zabývá směnečným právem a institutem směnečného rukojemství. První část práce je zaměřena na směnečné právo obecně. Je zde vysvětlen pojem směnky a její druhy a nastíněn historický vývoj směnek a směnečně-právní regulace. Dále jsou vyjmenovány a objasněny náležitosti směnky a samostatná kapitola je věnována osobám, které se účastní směnečně-právního vztahu. Téma je uchopeno široce, protože cílem práce je popsat základy směnečného práva před tím, než je přistoupeno k detailnější analýze institutu směnečného rukojemství.

V další části práce je již analyzováno směnečné rukojemství jako specifický směnečně-právní zajišťovací institut. Jsou zde přiblíženy charakteristické znaky a obsah rukojemského závazku jak samostatně, tak ve srovnání s obecným ručením občanského práva. Dále je věnován prostor účastníkům směnečného rukojemství a formálním požadavkům, které jsou kladeny na rukojemské prohlášení, kterým rukojemský závazek vzniká, a směnečné smlouvě, která je zpravidla důvodem, proč je rukojemské prohlášení na směnku připojeno. Je zde vysvětleno, jak směnečné rukojemství zaniká a jakým způsobem se věřitel domáhá na směnečném rukojmím splnění svých povinností vyplývajících z tohoto institutu. Samostatná kapitola je věnována námitkové obraně směnečného rukojmího, kterou může brojit proti povinnosti zaplatit na směnku.

8. Summary

This diploma thesis deals with the exchange law and aval guarantee institute. The first part focuses on the exchange law in general. It explains the concept of bill of exchange and its types and outlines the historical development of bills of exchange and of the exchange law. Consequently there are listed and explained essentials of bills of exchange and a separate chapter is devoted to those participating in the exchange law relationship. The topic is widely grasped, because the aim is to describe the basics of exchange law before it proceeded to a more detailed analysis of aval guarantee institute.

In the next part of this work there is an analysis of aval guarantee institute. There are sketched features and content of aval guarantee commitment, both individually and in comparison with the general civil liability law. It pays attention to participants of the aval guarantee and to formal requirements that are imposed on guarantee statement which aval guarantee liability raises. It also pays attention to a bill of exchange agreement, which is usually the reason why a guarantee statement is attached to the bill. It is explained how aval guarantee ceases to exist and how the bill lender claims on aval of fulfilling his obligations under this institute. A separate chapter is devoted to the objection defense of aval that he can use to defense from obligation to pay the bill.

9. Klíčová slova

směnka, náležitosti směnky, směnka vlastní, směnka cizí, směnečník, remitent, výstavce, platební místo, domicil, rukojemské prohlášení, směnečný rukojmí, regres, námitky avalisty

10. Key words

bill of exchange, essentials of bill of exchange, promissory note, bill of exchange, drawee, remitter, drawer, place of payment, domicile, guarantee statement, aval, recourse, objections of aval